

Materiały faktograficzne

Piotr Stachowski, piotrstachowski85@gmail.com

Raport z analizy potencjału turystyczno-kulturowego i koncepcja rozwoju Pętli Małopolskiej Szlaku Cysterskiego w Polsce

Słowa kluczowe: turystyczny szlak kulturowy, dziedzictwo, produkt turystyczny, turystyka religijna, Zakon Cysterski

Abstrakt: Tematem pracy jest analiza potencjału turystyczno-kulturowego i koncepcja rozwoju Pętli Małopolskiej Szlaku Cysterskiego w Polsce. Opisano krótko historię Zakonu Cystersów w Europie oraz proces organizowania ochrony dziedzictwa kulturowego cystersów, w tym powołanie Szlaku Cysterskiego w ramach Szlaków Kulturowych Rady Europy. Poddano analizie potencjał turystyczno-kulturowy Pętli Małopolskiej Szlaku Cysterskiego w Polsce. Na podstawie wyników badania wyciągnięto wnioski z analizy oraz zaproponowano rozwiązania służące rozwojowi atrakcyjności turystyczno-kulturowej Szlaku.

1. Dane identyfikujące badanie.

Badanie zostało przeprowadzone na potrzeby pracy magisterskiej, zrealizowanej w Katedrze Turystyki Wiejskiej Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu. Opiekunem naukowym pracy jest dr hab. Armin Mikos von Rohrscheidt, prof GSW.

1.1. Cel, zakres i metoda badania.

Celem badania jest rozpoznanie atrakcyjności turystycznej, stopnia zorganizowania, właściwej tematyki szlaku, która w dalszej części będzie podstawą do wskazania mocnych i słabych stron tego systemu eksploatacji turystycznej, oraz zaproponowania rozwiązań mających na celu wzrost atrakcyjności i dostępności obecnych w ramach tego szlaku szeroko pojętych walorów kulturowych. Wychodząc z założenia, że właściwą przestrzeń szlaku kulturowego stanowi jego najbliższa okolica, w tym krajobrazy kulturowe i przyrodnicze, a także niezbędne usługi i infrastruktura, przyjęto jako obszar badań teren gmin, w których położone są obiekty należące do Pętli Małopolskiej Szlaku Cysterskiego w Polsce zidentyfikowane na podstawie listy zatwierdzonej przez koordynatora Szlaku [AS].

W badaniu zastosowano metodę oceny potencjału turystyczno-kulturowego szlaków tematycznych zaproponowaną i opisaną przez Armina Mikosa von Rohrscheidt w książce *Regionalne szlaki tematyczne. Idea, potencjał, organizacja*. [Mikos von Rohrscheidt 2010]. Według wskazanej metody przeprowadzono już podobne badanie Pętli Pomorskiej Szlaku Cysterskiego [Mikos von Rohrscheidt 2010, s. 206-232] oraz Pętli Wielkopolsko-lubuskiej [Czajkowski, Mikos v. Rohrscheidt 2012].

1.2. Metryka badania:

Oficjalny koordynator Szlaku uczestniczący w badaniu:

O. dr. Piotr Marek Chojnacki, Opat Prezes Polskiej Kongregacji Zakonu Cysterskiego,

Adres: Opactwo Cystersów w Mogile, ul. Klasztorna 11, 31-979 Kraków,

Tel: 12-644-23-31; 12-644-69-92,

E-mail: kontakt@mogila.cystersi.pl,

Dokumentacja ustaleń z Koordynatorem: tzw. Ankieta Szlaku [AS]

Badania wstępne (identyfikujące): kwiecień 2017

Badania terenowe: maj 2017 – lipiec 2018

Okres przeprowadzania badania: maj 2017 – lipiec 2018

Data wypełnienia formularza: czerwiec 2018

Przeprowadzający badanie: Piotr Stachowski

1.3. Dane podstawowe systemu:

Nazwa szlaku: Małopolska Pętla Szlaku Cysterskiego w Polsce (część pętli pokrywa się z Południowo-Zachodnim Szlakiem Cysterskim).

Rodzaj szlaku: autonomiczny odcinek kulturowego szlaku tematycznego (Szlak Cysterski jako całość jest wpisany na Listę Szlaków Kulturowych Rady Europy).

Rok utworzenia szlaku: 1993.

Inicjator powołania Szlaku: z inicjatywy Fundacji Kultury urzeczywistniono ideę Rady Europy (z 1990 roku), dotyczącą tworzenia szlaków w ramach europejskich dróg kulturowych.

Lokalizacja: woj. małopolskie, woj. świętokrzyskie i woj. łódzkie.

Zasięg: regionalny.

Deklarowana tematyka szlaku: szlak dziedzictwa kulturowego.

1.4. Opis szlaku:

Pętla Małopolska Szlaku Cysterskiego w Polsce przebiega przez teren 3 województw (por. 1.3.), łącząc 12 obiektów położonych w 10 gminach (por. 1.6.2. i 1.6.3.). Nazwa pętli podyktowana jest względami historycznymi. Wszystkie za wyjątkiem jednego obiekty Szlaku położone są w historycznej Małopolsce [Wyrwa, Strzelczyk, Kaczmarek 1999]. Cystersi wybierali na budowę swoich klasztorów miejsca położone w pobliżu wód, które były źródłem pokarmu w postaci ryb oraz siłą napędową dla młynów i warsztatów. Najdalej na północ położonym obiektem Pętli Małopolskiej Szlaku Cysterskiego jest zespół klasztorny w Sulejowie (woj. łódzkie), usytuowany (wyjątkowo jak na cystersów) na wzgórzu nad rzeką Pilicą. Opactwo w Wąchocku położone jest w dolinie rzeki Kamiennej, a najdalej na wschód, w pobliżu Wisły nad rzeką Koprzywianką znajduje się pocysterski kościół i fragment klasztoru w Koprzywnicy. Przez Jędrzejów dostaniemy się do miejsc cysterskich w Małopolsce, które z okolic Krakowa, przez Nową Hutę i Mogiłę prowadzą nas na Podhale, aż do najdalej na południe wysuniętej i położonej najwyżej nad poziomem morza Czarnej Góry.

Pętla Małopolska Szlaku Cysterskiego w Polsce jest częścią polskiego fragmentu Szlaku Cysterskiego, który jako całość wpisany jest na Listę Szlaków Kulturowych Rady Europy. Powołany został w celu ochrony i propagowania dziedzictwa Zakonu Cystersów jako wspólnego dla kontynentu europejskiego dobra kulturowego, zarówno materialnego jak i duchowego [Orzechowska-Kowalska 2009, s. 5]. Pętla Małopolska jest jedną z pięciu pętli tworzących Szlak Cysterski w Polsce. Cechami wyróżniającymi Pętlę Małopolską są: nieprzerwana od momentu lokowania klasztorów na ziemiach polskich obecność zakonników, liczny udział bezpośrednich filii protoopactwa z Morimond.

1.5. Uzasadnienie tematykacji Szlaku:

Podstawa do ustalenia przebiegu szlaku i autentyczności oraz zgodności tematycznej obiektów: ankieta wstępna wypełniona z oficjalnym koordynatorem Szlaku.

Wyrwa A. M., 2008, *Podróże cystersów oraz idea, organizacja i promocja Szlaku Cysterskiego w Polsce* [w:] *Studia Periegetica*, z.2: Poznań.

Wyrwa A. M., Strzelczyk J., Kaczmarek K. (red.), 1999, *Monasticon Cisterciense Poloniae. T. 2, Katalog męskich klasztorów cysterskich na ziemiach polskich i dawnej Rzeczypospolitej*, Wyd. Poznańskie

1.6. Struktura Szlaku:

1.6.1. Przebieg trasy głównej Szlaku:

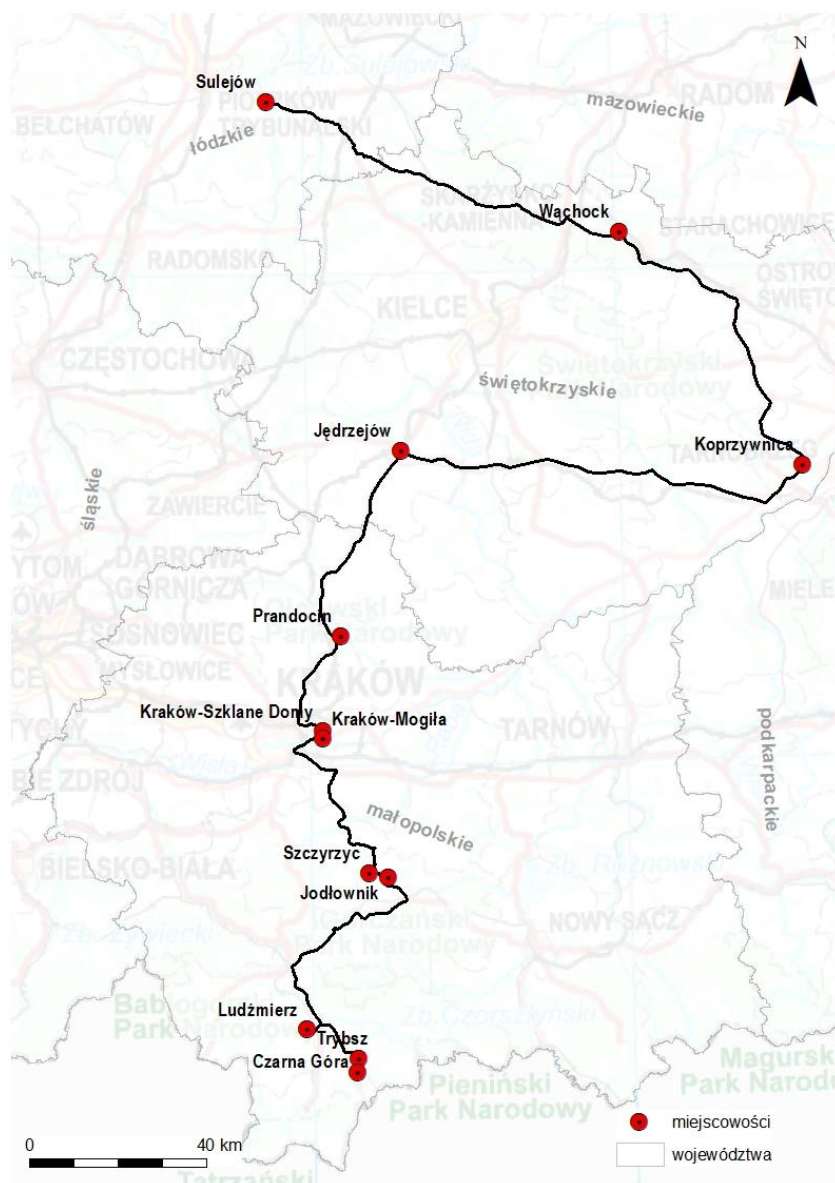
Szlak ma przebieg linearny, jego główna trasa samochodowa prowadzi przez: Sulejów – Wąchock – Koprzywnicę – Jędrzejów – Prandocin – Kraków-Szklane Domy – Kraków-Mogiła – Szczyrzyc – Jodłownik – Ludźmierz – Trybsz – Czarną Górę [AS]

1.6.2. Obiekty kluczowe:

1. Opactwo cystersów w Krakowie – Mogile ul. Klasztorna 11, 31-979 Kraków wraz z kościołem parafialnym pw. Św. Bartłomieja Apostoła
2. Opactwo cystersów w Wąchocku, ul. Kościelna 14, 27-215 Wąchock k/Starachowic
3. Zespół klasztorny cystersów w Sulejowie. Parafia Rzymskokatolicka pw. Najświętszej Maryi Panny i św. Tomasza Kantuaryjskiego, ul. Opacka 13, 97 – 330 Sulejów

1.6.3. Pozostałe miejscowości z obiektami formalnie zaliczanymi do szlaku:

4. Archiopactwo w Jędrzejowie, ul. Klasztorna 20, 28-300 Jędrzejów
5. Koprzywnica – zespół pocysterski
6. Prandocin – kościół pocysterski
7. Kraków – Szklane Domy (przeorat zwykły, klasztor zależny od Opactwa w Mogile)
8. Opactwo cystersów w Szczyrzycu, 34-623 Szczyrzyc 1 wraz z browarem
9. Jodłownik – parafia pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny
10. Ludźmierz - Sanktuarium Matki Bożej Królowej Podhala
11. Trybsz (parafia cysterska, dom zależny od Opactwa w Mogile) Drewniany kościół pw. Św. Elżbiety Węgierskiej z XVI w.
12. Czarna Góra (parafia cysterska, dom zależny od Opactwa w Mogile)



Ryc. 1. Schemat przebiegu trasy Pętli Małopolskiej Szlaku Cysterskiego w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie Ankiety Szlaku

2. Formularz waloryzacyjny szlaku:

Zakres I: Organizacja szlaku

I.A. Uzasadniona tematyizacja szlaku

I.A.a. Literatura naukowa tematyzująca szlak

Monografia naukowa na temat szlaku (za pierwszą – 20 punktów):

brak [0 pkt]

Monografia naukowa poświęcona tematyce zgodnej z tematem szlaku, zawierająca opracowanie znacznej części jego obiektów, w tym wszystkich obiektów kluczowych* (do dwóch pozycji, po 10 punktów za każdą):

1. Wyrwa A. M., Strzelczyk J., Kaczmarek K. (red.), 1999, *Monasticon Cisterciense Poloniae*, t. 1 i 2, Poznań. [10 pkt]

2. Łużyńska E., Świechowski Z., Kunkel R., 2008, *Architektura opactw cysterskich: małopolskie filie Morimond*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław [0 pkt]
3. Milecka M., 2009, *Ogrody cystersów w krajobrazie małopolskich opactw filii Morimond*, Wydawnictwo KUL, Lublin [0 pkt]
4. Wyrwa A. M., 2017, *CISTERCIANA Studia z dziejów i kultury Zakonu Cysterskiego, Societas Vistulana*, Kraków – Poznań [0 pkt]

Pozycją zawierającą opracowanie naukowe wszystkich obiektów kluczowych szlaku jest tylko *Monasticon Cisterciense Poloniae* t. 2, znaczną część najcenniejszych obiektów szlaku zbierają monografie dotyczące filii Morimond, które jednak nie mogły zostać wzięte pod uwagę w punktacji.

Artykuły lub samodzielne rozdziały w opracowaniach naukowych poświęcone szlakowi** (do 3, po 5 punktów za każdy):

1. Wyrwa A. M., 2008, *Podróże cystersów oraz idea, organizacja i promocja Szlaku Cysterskiego w Polsce* [w:] *Studia Periegetica*, z.2: Poznań. [5 pkt]

Monografie o charakterze naukowym poświęcone obiektom kluczowym szlaku*** (do 3, po 3 punkty za każdą pozycję):

1. Świechowski Z., 1954, *Opactwo sulejowskie: monografia architektoniczna*, PWN, Poznań [3 pkt]
2. Augustyniak J., 2005, *Cysterskie opactwo w Sulejowie: rozwój przestrzenny do końca XVI wieku w świetle badań archeologiczno-architektonicznych w latach 1989-2003*, Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne, Łódź [3 pkt]
3. Borkowska M., 2008, *Dzieje cystersów sulejowskich*, Wydawnictwo Instytutu Teologicznego Księży Misjonarzy, Kraków [3 pkt]
4. Teliga J., 1972, *Opactwo OO Cystersów w Wąchocku: metody zabezpieczenia statycznego i restauracji murowanych konstrukcji zabytkowych - prostowanie ścian*, Ośrodek Informacji Konserwatorskiej. PP Pracownie Konserwacji Zabytków, Warszawa [0 pkt]
5. Łużyńska E., Marszałska J.M., 2005, *Szczyrzyc: dzieje budowy opactwa cysterskiego*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław [0 pkt]

I.A.b. Literatura popularna tematyzująca szlak

Aktualna (do 5 lat) literatura popularna na temat szlaku w formie osobnych opracowań (do 3 pozycji) (5 punktów za każdą):

Szlak Cysterski – Przewodnik po Gminach Cysterskich, 2015, ZET [5 pkt]

I.A.c. Zgodność tematyczna poszczególnych obiektów z deklarowanym tematem szlaku

Zgodność profilu, charakteru, ekspozycji lub dziejów z tematyką szlaku zachodzi w przypadku 100% obiektów [20 pkt]

Suma punktów za cały podzakres I.A.: 45 (max 50)

I.B. Oznaczenie szlaku

I.B.a. Oznaczenie szlaku na trasie i przy drogach dojazdowych

Za istnienie fizycznych oznaczeń wzdłuż ciągów komunikacyjnych szlaku oraz dróg dojazdowych do 91% i więcej obiektów szlaku [20 pkt]

I.B.b. Oznaczenie fizyczne bezpośrednio przy obiektach szlaku

Za istnienie fizycznych oznaczeń przy wszystkich obiektach szlaku (20 punktów): Oznaczonych jest 100% obiektów, jednak różnymi rodzajami tablic: ogólnopolskiego Szlaku

Cysterskiego („Szlak Cysterski”), południowo-zachodniego Szlaku Cysterskiego oraz tablice własne (gminne lub powiatowe) [20 pkt]

I.B.c. Oznaczenie systemowe przebiegu szlaku

<https://www.traseo.pl/trasa/poludniowo-zachodni-szlak-cysterski>, jednakże system nawiguje jedynie po części obiektów zaliczanych do badanego szlaku [5 pkt]

Suma punktów za cały podzakres I.B.: 45 (max. 50)

I.C. Koordynacja Szlaku

I.C.a. Funkcjonowanie koordynatora szlaku

Funkcjonowanie koordynatora szlaku, formalnie powołanego lub wyznaczonego do spełniania tych obowiązków jako zadania głównego (10 punktów):

W roku 2003 dla całego Szlaku Cysterskiego w Polsce powołana została Rada Koordynacyjna Szlaku Cysterskiego w Polsce przy Opacie Prezesie Polskiej Kongregacji Cystersów. Z kolei 23 maja 2009 roku wybrano spośród członków Rady przedstawicieli odpowiedzialnych za organizację i promocję poszczególnych pięciu pętli szlaku cysterskiego w Polsce. W roku 2018 zawieszono działalność Rady. [0 pkt]

I.C.c. Usługi informacyjne koordynatora w odniesieniu do szlaku

Stały lub sezonowy numer telefoniczny*** obsługujący także inne produkty lub służący innym celom (2):

Opactwo Cystersów w Mogile, ul. Klasztorna 11, 31-979 Kraków, tel.: 12-644-23-31; 12-644-69-92, fax Parafii: 12-686-60-08 [2 pkt]

Dodatkowe stałe punkty informacyjne (infokioski) szlaku (po 2 punkty za każdy obiekt do dwóch):

Stały punkt informacyjny przy opactwie w Szczyrzycu [2 pkt]

Suma punktów za cały podzakres I.C: 4 (max. 50)

I.D. Dostępność turystyczna obiektów szlaku

I.D.a. Faktyczna dostępność obiektów szlaku

Faktyczna pełna dostępność mniej niż 80% obiektów szlaku. [0 pkt]

Jako pełną, według wytycznych zastosowanej metody, określić możemy dostępność 75% obiektów szlaku. W pozostałych jest ona ograniczona (dostępny numer telefonu pod którym jest można uzyskać umożliwienie zwiedzania obiektu, jednak bez gwarancji, że nastąpi to w ciągu 10 minut).

I.D.b. Dostępność komunikacyjna obiektów szlaku

Dostępność komunikacyjna rozumiana jest tutaj jako możliwość dojazdu bezpośredniego do obiektów Szlaku autobusem kursowym, autokarem lub samochodem osobowym oraz możliwość zaparkowania dla autokarów i parking dla samochodów w odległości nie większej niż 200 metrów od wejścia do obiektu.

Do wszystkich obiektów można dojechać samochodami osobowymi lub autokarami kursowymi. [20 pkt]

Suma punktów za cały podzakres I.D: 20 (max. 50)

Suma punktów za cały zakres I: 114

ZAKRES II: Ogólna atrakcyjność turystyczna

II.A. Autentyczność obiektów szlaku

Odsetek obiektów autentycznych w ogólnej liczbie obiektów szlaku przekracza 50%, zaś odsetek obiektów wykreowanych specjalnie dla potrzeb turystyki nie przekracza 25 % (40 punktów):

Wszystkie obiekty Szlaku Cysterskiego w Małopolsce są fundacjami przeznaczonymi dla Zakonu Cystersów lub są związane z uprzednią lub obecną bytnością i pracą cystersów. [40 pkt]

II.B. Ciągłość szlaku

Za odległość przekraczającą 30 km w przypadku więcej niż 20% kolejnych obiektów szlaku (0):

Jedynie na 5 z 11 odcinków trasy szlaku, odległość między obiektami, liczona jako trasa przejazdu samochodowego, nie przekracza 30 km. [0 pkt]

II.C. Liczba obiektów należących do szlaku

Szlak liczy 12 obiektów, co plasuje go w zakresie od 11 do 15 obiektów [8 pkt]

II.D. Regularna usługa transportowa zgodna z przebiegiem szlaku

Brak wymaganej do przyznania punktów liczby połączeń bezpośrednich pomiędzy obiektami szlaku. [0 pkt]

II.E. Stan utrzymania poszczególnych obiektów szlaku

Stan wszystkich obiektów szlaku cysterskiego można uznać za zadowalający. [15 pkt]

Suma punktów za cały zakres II: 63 (max. 100)

ZAKRES III: Turystyczno-kulturowy potencjał obiektów szlaku

III.A. Znaczenie kulturowe obiektów szlaku zgodne z tematyzacją szlaku

Za każdy obiekt o znaczeniu krajowym* (do 5, po 10 punktów):

1. Sulejów – zespół opactwa cystersów – Pomnik Historii [10 pkt]
2. Wąchock - zespół opactwa cystersów – Pomnik Historii [10 pkt]
3. Kraków – Mogiła opactwa cystersów, siedziba Ojca Opata Prezesa Polskiej Kongregacji Cystersów wraz z drewnianym kościołem pw. Św. Bartłomieja Apostoła, jedno z dwóch nieprzerwanie czynnych od momentu fundacji do dnia dzisiejszego opactw na ziemiach polskich [10 pkt]

Za każdy obiekt o znaczeniu regionalnym** (do 5, po 5 punktów):

1. Szczyrzyc – Sanktuarium Matki Bożej Szczyrzyckiej [5 pkt]
2. Jędrzejów (kościół i klasztor Ojców Cystersów) – Sanktuarium bł. Wincentego Kadłubka, ustanowione 03.12.2015 r., diecezjalne [5 pkt]
3. Ludźmierz – Sanktuarium Matki Bożej Królowej Podhala [5 pkt]
4. Mogiła – Sanktuarium Krzyża Świętego [5 pkt]

Dodatkowo za każdy obiekt spośród wymienionych będący zespołem więcej niż 2 różnych pojedynczych obiektów albo za zgrupowanie więcej niż 2 różnych obiektów szlaku zgodnych z jego tematyką na terenie jednej miejscowości (do trzech obiektów, po 4 punkty za każdy):

1. Sulejów [4 pkt]
2. Szczyrzyc [4 pkt]
3. Wąchock [4 pkt]

Suma punktów za cały podzakres III.A.: 60 (max. 60)

III.B. Eventy zgodne z tematem szlaku

Wielodniowe, regularne eventy zgodne z tematyką szlaku (od 2 dni trwania), organizowane w jego przestrzeni (do czterech, za każdy 10 punktów):

1. Jarmark cysterski i owocobranie w Szczyrzycu (sierpień) [10 pkt]
2. Krajowa Wystawa Czerwonego Bydła Polskiego w Szczyrzycu (czerwiec) [10 pkt]
3. Międzynarodowy Festiwal Muzyka w Opactwie – Bach u Cystersów [10 pkt]
4. Odpust mogiński na Uroczystość Podwyższenia Krzyża Świętego (14-21.IX) [10 pkt]
5. Wejdz na szlak w Prandocinie (co 3 lata wiosna/lato) [0 pkt]
6. Warsztaty Conservatore Cisterciense w Wąchocku [0 pkt]

Za każdy dzień trwania jednego z wymienionych eventów tematycznych powyżej 2 dni (1 punkt za każdy dzień i event do 5 dni, maksymalnie 5 punktów):

1. Odpust mogiński: 8 dni [0 pkt]

Wielodniowe eventy o charakterze kulturowym na obszarze szlaku uwzględniające temat szlaku jako jeden z podstawowych tematów (do trzech, za każdy po 4 punkty):

1. Mnisi i Hutnicy w Wąchocku – festiwal organizowany we współpracy z Muzeum Przyrody i Techniki w Starachowicach [0 pkt]

Jednodniowe, regularne eventy tematyczne* organizowane w ramach działalności szlaku lub jego obiektów (za każdy 5 punktów)

1. Piknik cysterski w Koprzywnicy (czerwiec) [0 pkt]

Suma punktów za cały podzakres III.B.: 40 (max. 40)

III.C. Dodatkowe atrakcje tematyczne

W obiektach szlaku (do czterech po 5 punktów):

1. „Pokoje gościnne” w Wąchocku – możliwość wspólnej z zakonnikami pracy, modlitwy, spożywania posiłków. [5 pkt]
2. Muzeum Pamięci Walki o Niepodległość Narodu w Wąchocku [5 pkt]

Suma punktów w tym podzakresie: 10 (max. 20)

III.D. Znaczenie historyczne obiektów szlaku

Za każdy obiekt o znaczeniu krajowym* (do 3, po 5 punktów):

1. Sulejów – zespół opactwa cystersów – Pomnik Historii [5 pkt]
2. Wąchock - zespół opactwa cystersów – Pomnik Historii [5 pkt]
3. Archiopactwo w Jędrzejowie, pierwsza fundacja klasztoru dla cystersów na ziemiach polskich sięgająca 1140 r (Wyrwa A. M., Strzelczyk J., Kaczmarek K., Monasticon Cisterciense Poloniae t. 2 s. 91) [5 pkt]
4. Suplika Sulejowska – zjazd rycerstwa, możnowładztwa i duchowieństwa w 1318 roku w klasztorze w Sulejowie, na którym uregulowano stosunki z papieżem i wystosowano prośbę o zgodę na koronację Władysława Łokietka na króla Polski [0 pkt]

Dodatkowo za każdy obiekt spośród wymienionych będący zespołem więcej niż 2 różnych pojedynczych obiektów albo za zgrupowanie więcej niż 2 różnych obiektów szlaku zgodnych z jego tematyką na terenie jednej miejscowości (do trzech zespołów, po 2 punkty za każdy)
Suma punktów przydzielonych w tym podzakresie:

1. Jędrzejów [2 pkt]
2. Sulejów [2 pkt]
3. Wąchock [2 pkt]

Suma punktów za cały podzakres III.D.: 20 (max. 20)

III.E. Znaczenie biograficzne obiektów szlaku

Za każdy obiekt związany z postacią o znaczeniu krajowym (do trzech po 3 punkty):

1. Opactwo w Wąchocku, miejsce pochówku majora Jana Piwnika „Ponurego” [3 pkt]
2. Archiopactwo w Jędrzejowie, miejsce pochówku kronikarza bł. Wincentego Kadłubka [3 pkt]

Dodatkowo za każdy obiekt będący zespołem więcej niż 2 pojedynczych obiektów albo za zgrupowanie więcej niż 2 obiektów Szlaku w jednej miejscowości (do 3 zespołów po 2 punkty każdy):

1. Wąchock [2 pkt]
2. Jędrzejów [2 pkt]

Suma punktów za cały podzakres III.E.: 10 (max. 10)

III.F. Związek obiektów szlaku z dziejami religii lub posiadanie aktualnego znaczenia dla życia religijnego

Szlak posiada deklarowaną wiodącą tematykę religijną, z tego powodu punkty w tym podzakresie nie są przydzielone. [0 pkt]

Suma punktów za cały podzakres III.F.: 0

III G. Znaczenie obiektów szlaku lub miejscowości położonych na szlaku dla innego typu turystyki kulturowej niż wskazany w temacie szlaku albo uwzględniony w pozostałych podkategoriach

Za każdy obiekt o znaczeniu międzynarodowym (do 2 po 10 punktów):

1. Stare Miasto w Krakowie (obiekt z Listy UNESCO) [10 pkt]

Za każdy obiekt o znaczeniu krajowym* (do 3 po 5 punktów):

1. Tatrzański Park Narodowy [5 pkt]
2. Gorczański Park Narodowy [5 pkt]
3. Sulejów – Pomnik Historii [5 pkt]
4. Wąchock – Pomnik Historii [0 pkt]

Za każdy obiekt o znaczeniu regionalnym** (do 3 obiektów po 2 punkty):

1. Opactwo w Sulejowie, obiekt turystyki militarnej (zachowane częściowo mury i baszty obronne), miejsce walk i część Szlaku Frontu Wschodniego I Wojny Światowej [2 pkt]
2. Browar „Gryf” w Szczyrzycu, biroturystyka, gospodarstwo hodowlane bydła rasy polska czerwona [2 pkt]
3. Archiopactwo w Jędrzejowie, turystyka biograficzna i literacka [2 pkt]

Dodatkowo za każdy obiekt będący zespołem więcej niż 2 pojedynczych obiektów albo za zgrupowanie więcej niż 2 obiektów Szlaku w jednej miejscowości (do 3 zespołów po 2 punkty każdy):

1. Sulejów [2 pkt]
2. Szczyrzyc [2 pkt]
3. Jędrzejów [2 pkt]

Suma punktów za cały podzakres III.G.: 20 (max. 20)

III.H. Związek poszczególnych obiektów szlaku lub miejscowości na szlaku z innymi grupami etnicznymi albo z historią innych narodów (w sumie do 2 obiektów dla danej grupy narodowej, przy uwzględnieniu maksimum 3 różnych grup narodowych)

Za każdy obiekt lub grupę obiektów o znaczeniu ogólnokrajowym (narodowym) dla danego narodu (5 punktów):

1. Muzeum Historii Miasta Krakowa Stara Synagoga [5 pkt]
2. Getto Żydowskie w Krakowie [5 pkt]

Za każdy obiekt o znaczeniu regionalnym* lub w jednej dziedzinie dla danej grupy narodowej (3 punkty):

1. Ormianie–Kraków–chaczkar (kamienny krzyż przypominający napisem pomordowanych Ormian) – na dziedzińcu kościoła św. Mikołaja [3 pkt]
2. Zagroda Korkoszów (przykład budownictwa ludowego polskiego Spisza) – Muzeum Tatrzańskie w Zakopanem [3 pkt]

III.I. Dodatkowe punkty za ofertę wszystkich obiektów wpisanych powyżej klas

Za stałych przewodników obiektowych w j. polskim (za pierwsze pięć) (po 2 punkty):

1. Sulejów [2 pkt]
2. Szczyrzyc [2 pkt]
3. Wąchock [2 pkt]
4. Jędrzejów [2 pkt]
5. Kraków-Mogiła [2 pkt]

Poza Sulejowem, w którym w godzinach pracy „Muzeum” funkcję przewodnika po obiekcie sprawuje jego Kustosz, w pozostałych obiektach przewodnikiem jest członek konwentu zakonnego, wzywany bez konieczności uprzedniego zawiadomienia.

Za własny materiał informacyjny w obiekcie (poza książkami, albumami i filmami) (do 10 obiektów 1 pkt od obiektu):

1. Szczyrzyc, broszury o obiekcie i jego zabytkach [1 pkt]
2. Kraków – Mogiła, broszury, mapki [1 pkt]
3. Wąchock, przewodnik po obiekcie i gminie, zbiór widokówek z opactwem, informacje broszurowe o ofercie łączonej z Muzeum Przyrody i Techniki w Starachowicach [1 pkt]

Za minimum dwa języki obce w ofercie zamawianych przewodników obiektowych (za pierwsze 5 obiektów po 1 punkcie):

1. Wąchock – j. angielski, j. włoski [1 pkt]
2. Kraków – Mogiła – j. angielski, j. włoski [1 pkt]
3. Jędrzejów – j. angielski, j. francuski [0 pkt]

Za sklep obiektowy oferujący przedmioty związane z tematem obiektu i/lub szlaku (za pierwszych 5 po 3 punkty):

1. Kraków – Mogiła [3 pkt]
2. Szczyrzyc [3 pkt]

Za kiosk obiektowy* oferujący przedmioty związane z tematem obiektu i/lub szlaku (za pierwszych 5 po 2 punkty):

1. Trybsz [2 pkt]
2. Wąchock [2 pkt]
3. Sulejów [2 pkt]
4. Jędrzejów [2 pkt]

Suma punktów za cały podzakres III.I.: 30 (max. 30)

III.J. Punkty dodatkowe za obiekty unikalne

Za każdy obiekt z Listy Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO w ramach szlaku lub w miejscowości/gminie, przez którą przebiega szlak (25):

1. Stare miasto w Krakowie [25 pkt]

Za każdy Pomnik Historii w ramach szlaku lub w gminie, przez którą przebiega szlak (15):

1. Zespół opactwa cysterskiego w Sulejowie [15 pkt]
2. Zespół opactwa cysterskiego w Wąchocku [15 pkt]

Suma punktów za cały podzakres: 50 (max. 50)

Suma punktów za cały zakres III: 256 (max. 300)

ZAKRES IV: Obsługa własna szlaku**IV.A. Informacja i promocja szlaku**

Każda samodzielna, autoryzowana strona internetowa obiektu należącego do szlaku pozostająca w połączeniu z portalem szlaku (do 10 obiektów i stron, za 3 pierwsze po 3 punkty, za następnych 7 po 1 punkcie):

1. Opactwo Cystersów w Mogile
(http://www.mogila.cystersi.pl/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=90&Itemid=183) [data dostępu: 19.08.2018]) [3 pkt]
2. Klasztor o. Cystersów w Sulejowie
(<http://www.sulejow.cystersi.pl/category/szlak-cysterski/>) [data dostępu: 19.08.2018]) [3 pkt]
3. Archiopactwo Cysterskie w Jędrzejowie
(<http://jedrzejow.cystersi.pl/linki.html?df06ebad3866eb63ce6c12ce11033df7=cb680dca7d6b72e0b11a0a2f60424aa2>) [data dostępu: 19.08.2018]) [3 pkt]
4. Opactwo oo. Cystersów w Szczyrzycu [0 pkt]
(<http://www.szczyrzyc.cystersi.pl/linki.php?id=3>) [data dostępu: 19.08.2018])
5. Parafia pw. Matki Bożej Częstochowskiej w Krakowie – os. Szklane Domy
(<http://www.szklanedomy.cystersi.pl/>) [data dostępu: 19.08.2018]) [0 pkt]
6. Opactwo Cystersie w Wąchocku
(<http://www.wachock.cystersi.pl/polecane/>) [data dostępu: 19.08.2018]) [0 pkt]

Wersje obcojęzyczne na portalach internetowych obiektów (liczone maksimum na 5 portalach do 2 wersji, za każdą po 1 punkcie):

1. Kraków – Mogiła [2 pkt]
2. Kraków – Szklane Domy [2 pkt]
3. Szczyrzyc [2 pkt]

Dokumentalne filmy telewizyjne o poszczególnych obiektach szlaku, zrealizowane w ciągu ostatnich 2 lat przed badaniem (do 4 filmów, po 2 punkty):

1. <https://www.youtube.com/watch?v=fwJUJLO3Crs> Wąchock [2 pkt]
2. <https://www.youtube.com/watch?v=8AjQRSv1Fjw> Kraków-Mogiła [2 pkt]
3. <https://www.youtube.com/watch?v=pA0bYK3RMRA> Sulejów [2 pkt]

Albumy o szlaku, dostępne w sprzedaży (do 2 wydań, po 2 punkty):

1. CYSTERSI W POLSCE. Kaczyńska Izabela, Kaczyński Tomasz, rok wydania 2010, oprawa twarda, wydawnictwo: MUZA [2 pkt]
2. DZIEDZICTWO CYSTERSÓW W POLSCE, 2013, red. Grzegorz Wawoczny, Wydawnictwo: WAW [2 pkt]

Książki, albumy, filmy o poszczególnych obiektach, dostępne w sprzedaży (do 5, po 3 punkty):

1. Początki fundacji klasztoru Cystersów w Szczyrzycu – pdf Krzysztof Morajko [3 pkt]
2. Korneliusz Jackiewicz Cysterskie opactwa w Polsce: Jędrzejów, Wąchock, Mogiła, Szczyrzyc Wydawnictwo Instytutu Teologicznego Księża Misjonarzy, 2016 [3 pkt]
3. Pytel Z., Trybsz. Kościół św. Elżbiety Węgierskiej, 2017 [3 pkt]

Samodzielny udział szlaku w targach turystycznych o zasięgu krajowym w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed badaniem (za każde stoisko do 3 po 2 punkty):

Poznań [2 pkt], Łódź [2 pkt], Kielce [2 pkt], Opole [0 pkt], Katowice [0 pkt], Zabrze [0 pkt]
Zorganizowanie konferencji naukowej lub popularyzacyjnej, związanej z tematem szlaku w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed badaniem (4 punkty):

Forum szlaku cysterskiego [4 pkt] (XII Ogólnopolskie Forum Szlaku Cysterskiego odbyło się wprawdzie w Marianowie w woj. Zachodniopomorskim, jednakże z uwagi na to, iż Forum we wrześniu 2017 roku odbyło się w Wąchocku, a ponad to oficjalnym organizatorem Forów jest Gmina Wąchock, zaliczono uwzględniono w punktacji)

Inne formy promocji szlaku (jedna wybrana 5 punktów):

Breloki, zapachy samochodowe, długopisy, ołówki, notatniki, nalepki – dostępne na targach, w obiektach, gminach [5 pkt]

Suma punktów za cały podzakres: 45 (max. 45)

IV.B. Oferty wypraw po szlaku

brak [0 pkt]

IV.C. Oferta pakietowa turystyki kulturowej

brak [0 pkt]

IV.D. Inne formy promocji, obsługi turystycznej

Ogólnopolskie Stowarzyszenie Gmin Cysterskich – prowadzi działania zbieżne z LOT [10 pkt]

Suma punktów za cały podzakres IV.D: 10 (max. 15)

Suma punktów za cały zakres IV: 55 (max. 100)

ZAKRES V: Pozostała oferta spędzania wolnego czasu na obszarze szlaku

V.A. Inna oferta turystyczno-kulturowa na obszarze szlaku

V.A.a. Muzea poza szlakiem lub poza tematem szlaku

O znaczeniu krajowym z kolekcjami lub eksponatami o znaczeniu międzynarodowym (do 3 po 7 punktów):

1. Muzeum Narodowe w Krakowie [7 pkt]
2. Muzeum Historii Miasta Krakowa [7 pkt]

O znaczeniu krajowym (do 3 po 4 punkty):

1. Stowarzyszenie Historyków Sztuki Muzeum-Zespół Zamkowy w Niedzicy [4 pkt]
2. Muzeum im. Przypkowskich w Jędrzejowie, największa w Polsce kolekcja zegarów [4 pkt]
3. Muzeum Archeologiczne w Krakowie [4 pkt]

O znaczeniu regionalnym* (do 3, po 3 punkty):

1. Dwór w Łopusznej [3 pkt]
2. Zagroda Korkoszków [3 pkt]
3. Zagroda Sołtysów [3 pkt]
4. Muzeum witrażu
5. Muzeum Archeologiczne w Krakowie - Oddział w Nowej Hucie
6. Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego
7. Muzeum Przyrody i Techniki – Ekomuzeum im. prof. Jana Pazdura w Starachowicach, uwzględniono z uwagi na bilet łączony ze zwiedzaniem opactwa w Wąchocku

Ponadto zidentyfikowano muzea i ekspozycje o znaczeniu lokalnym** (do 4 po 1 punkcie):

1. Dzieje Nowej Huty [1 pkt]
2. Muzeum Czynu Niepodległościowego. Sanktuarium Niepodległości – Dom im. Józefa Piłsudskiego Oleandry [1 pkt]
3. Pałac Krzysztofory – oddział Muzeum Historycznego Miasta Krakowa [1 pkt]
4. Stara Synagoga [1 pkt]
5. Fabryka Schindlera
6. Muzeum Sztuki Współczesnej w Krakowie MOCAR

V.A.b. Inne atrakcyjne z punktu widzenia turystyki kulturowej, obiekty miejscowości szlaku

O znaczeniu międzynarodowym lub krajowym (do 3 na całym szlaku, po 5 punktów):

1. Zamek Królewski oraz Katedra na Wawelu, miejsce koronacji królów Polski, nekropolia polskich władców [5 pkt]

O znaczeniu regionalnym (do 3 na cały szlak po 3 punkty):

2. Klasztor ponorbertański w Witowie [3 pkt]
3. Pałac Schoenberga w Wąchocku [3 pkt]
4. Pomnik Sołtysa w Wąchocku [3 pkt]

V.A.c. Lokalne (miejskie lub gminne) trasy turystyczne o tematyce historycznej lub kulturowej:

Materialne (spełniające wszystkie kryteria tras materialnych) (do 5 po 4 punkty):

1. Szlak rowerowy Miejsca mocy [4 pkt]
2. niebieski szlak pieszy im. E. Wołoszyna [4 pkt]
3. czerwony szlak pieszy „Śladami Zabytków Techniki” [4 pkt]

Realne lub wirtualne z dostępnymi publikowanymi opisami lub oznaczone w terenie* (do 5 po 2 punkty):

1. Ścieżkami Jana Pawła II Kraków [2 pkt]
2. Trasa Nowohucka [2 pkt]
3. Bursztynowy szlak – trasa rowerowa [2 pkt]

V.A.d. Eventy poza tematem szlaku

Regularne eventy o charakterze kulturowym, mające znaczenie międzynarodowe, odbywające się w przestrzeni szlaku (do 3 po 5 punktów):

1. XVIII Międzynarodowy Festiwal „Młodzi Artyści w Krakowie” 5 dni we wrześniu [5 pkt]
2. Sacrum Profanum 2018 Festiwal – Kraków 7 dni, wrzesień [5 pkt]
3. IX Międzynarodowy Festiwal Muzyczno-Artystyczny Sfogato w Krakowie 1 dzień wrzesień [5 pkt]

Regularne eventy o charakterze kulturowym, mające znaczenie przynajmniej regionalne, odbywające się w przestrzeni szlaku* (do 3 po 3 punkty):

1. Góralski karnawał w Bukowinie Tatrzańskiej, 46 edycji, 4 dni w lutym [0 pkt]

Suma punktów za cały podzakres V.A.: 40 (max. 40)

V.B. Pozostała oferta kulturowa na obszarze szlaku

V.B.a. Atrakcje kulturalne i rozrywka na szlaku

Funkcjonujące stale placówki teatralne w miejscowościach (gminach) szlaku (do 3 obiektów po 2 punkty):

1. Teatr Bagatela im. Tadeusza Boya – Żeleńskiego w Krakowie [2 pkt]
2. Teatr im. Juliusza Słowackiego w Krakowie [2 pkt]
3. Teatr Ludowy w Krakowie [2 pkt]

Stała filharmonia w miejscowościach szlaku (za pierwsze 3 po 2 punkty):

1. Filharmonia Krakowska im. Szymanowskiego [2 pkt]

Stała opera w miejscowościach szlaku (za pierwsze 3 po 2 punkty):

1. Opera Krakowska [2 pkt]
2. Krakowska Opera Kameralna [2 pkt]

Stały teatr muzyczny (z oferta musicali, operetek lub rewii artystycznych) na miejscu (za pierwsze 2 placówki po 2 punkty):

1. Krakowski Teatr Variété [2 pkt]

Stała oferta koncertów muzycznych* (za pierwsze 3 oferty po 2 punkty):

1. Krakowska Scena Muzyczna [2 pkt]

Kina całoroczne funkcjonujące w miejscowościach na szlaku (do 4 po 1 punkcie):

1. Centrum kultury w Jędrzejowie [1 pkt]
2. Kino Tatry w Nowym Targu [1 pkt]
3. Multikino w Krakowie [1 pkt]
4. Cinema City w Krakowie [1 pkt]

Kluby i inne miejsca wieczornej rozrywki funkcjonujące w miejscowościach na szlaku (do 4 po 1 punkcie):

1. B4 Kraków [1 pkt]
2. Afera Kraków [1 pkt]
3. Klub Muzyczny Toster Nowy Targ [1 pkt]
4. COCO Music Club Kraków [1 pkt]

V.B.b. Kulturowo znacząca oferta przyrodnicza

Ogrody zoologiczne, wielkoprzestrzenne akwaria, parki dzikich zwierząt, inne duże obiekty zoologiczne (do trzech, po 2 punkty):

1. Krakowski Ogród Zoologiczny [2 pkt]

Park narodowy z muzeum przyrodniczym na terenie gmin w przestrzeni szlaku (za każdą jednostkę po 4):

1. Tatrzański Park Narodowy [4 pkt]
2. Gorczański Park Narodowy [4 pkt]

Park Krajobrazowy lub Park Kulturowy w gminach w przestrzeni Szlaku (do 3, po 2 punkty):

1. Sulejowski Park Krajobrazowy z licznymi rezerwatami przyrody, drzewami pomnikowymi, zespołami parkowo-pałacowymi [2 pkt]
2. Sieradowicki Park Krajobrazowy [2 pkt]
3. Bielańsko – Tyniecki Park Krajobrazowy [2 pkt]

Rezerwat przyrody na terenie gmin** (do 3 po 1 punkcie):

1. Rezerwat przyrody „Gaj” gm. Jędrzejów [0 pkt]

Ogród botaniczny, palmiarnia, arboretum (za pierwsze 2 po 2 punkty):

1. Ogród botaniczny UJ Kraków [2 pkt]

Ogród przy rezydencji, park kultywowany (za pierwsze 2 obiekty po 1 punkcie):

1. Ogród Muzeum Archeologicznego w Krakowie [1 pkt]
2. Ogród Profesorski w Krakowie [1 pkt]

Park miejski duży (od 4 ha) kultywowany z obiektami sztuki (za pierwsze 2 po 1 punkcie):

1. Planty w Krakowie [1 pkt]
2. Park im. H. Jordana w Krakowie [1 pkt]

Park miejski duży (od 4 ha), kultywowany, bez obiektów sztuki* (za pierwsze 2 po 1 punkcie):

1. Park Miejski im. Adama Mickiewicza w Nowym Targu [1 pkt]

Suma punktów za cały podzakres: 20 (max. 20)

V.C. Pozostała oferta turystyczna na obszarze szlaku

V.C.a. Miejsca aktywnego wypoczynku

Centra aktywnego wypoczynku (do 3 po 2 punkty):

1. Ośrodek narciarski Kotelnica Białczańska [2 pkt]
2. Termy w Bukowinie Tatrzańskiej [2 pkt]
3. OSiR „KOLNA” w Krakowie [2 pkt]

V.C.b. Inne atrakcje przyrodnicze

Góry ze znakowanymi szlakami turystycznymi w przestrzeni szlaku (3 punkty):

1. pasmo górskie: Ciecien (835 m n.p.m.), Książa (649 m n.p.m.) oraz Grodzisko (618 m n.p.m.); na Grodzisku zachowały się jeszcze niedokładnie zbadane resztki obornego grodu istniejącego w czasach piastowskich, zburzone prawdopodobnie przez Tatarów [3 pkt]
2. Góra Kostrza (719 m n.p.m.) – jej charakterystyczny kształt widoczny jest już od Wieliczki, na szczyt prowadzi strome podejście przez piękny bukowy las, w którym znajduje się wspaniały pomnik przyrody – 180 letni „Pan Buk” o obwodzie 5,5 m oraz skupisko unikalnej a skalę europejską paproci „Jęczyznik” [3 pkt]

Jeziora (zdatne do kąpieli, dostępne) (za pierwsze 2 akweny po 2 punkty):

1. Zalew Sulejowski [2 pkt]
2. Jezioro Czorszyńskie [2 pkt]

Pomniki przyrody (za pierwsze 2 na trasie szlaku po 1 punkcie):

1. Skalka gm. Wąchock [1 pkt]
2. Lipy drobnolistne gm. Jędrzejów [1 pkt]

V.C.c. Pozostałe atrakcje turystyczne

Wieże widokowe stale dostępne (za pierwsze 2 na terenie gmin po 1 punkcie):

1. Koprzywnica nad Zalewem Koprzywianka [1 pkt]
2. Wieża widokowa w Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Krakowie – Łagiewnikach [1 pkt]

Możliwość zamówienia lotu turystycznego nad miejscowościami szlaku (za pierwszą ofertę 3 punkty):

1. Aeroklub Krakowski [3 pkt]

Zabytkowe linie kolejowe normalnotorowe lub wąskotorowe z tylko jednym przystankiem w miejscowościach szlaku* (za 2 pierwsze po 1 punkcie):

1. Express Ponidzie, Jędrzejowska kolej wąskotorowa [1 pkt]

Suma punktów za cały podzakres: 20 (max. 20)

V. D. Pozostałe czynniki wpływające na atrakcyjność turystyczną szlaku:**V.D.a. Krzyżowanie się szlaków turystycznych:**

Krzyżowanie się szlaku z innym szlakiem turystyczno-kulturowym o zasięgu międzynarodowym lub krajowym, jeśli przynajmniej jeden obiekt należy do obu szlaków (za pierwsze 3 po 5 punktów):

1. Szlak Frontu I Wojny Światowej [5 pkt]
2. Szlak Romański [5 pkt]
3. Szlak Jagielloński [5 pkt]
4. Szlak Architektury Drewnianej Małopolska [0 pkt]
5. Szlak średniowiecznych miasteczek małopolskich Szczyrzyc [0 pkt]

V.D.b Duże miasta na szlaku

Miasta powyżej 250 tys. mieszkańców, z rozwiniętą infrastrukturą handlową na miejscu, położone na szlaku (za każde do 3, po 4 punkty):

1. Kraków [4 pkt]

Miasta liczące 100-250 tys. mieszkańców, z rozwiniętą infrastrukturą handlową na miejscu, położone na szlaku* (za każde do 3, po 3 punkty)

brak [0 pkt]

Miasta liczące 50-100 tys. mieszkańców, z rozwiniętą infrastrukturą handlową na miejscu, położone na szlaku** (za każde do 3, po 1 punkcie)

brak [0 pkt]

Suma punktów za cały podzakres V.D.: 19 (max. 20)

ZAKRES VI: Infrastruktura turystyczna i komunikacyjna**VI.A. Baza noclegowa na szlaku**

Za każdy pierwszy obiekt noclegowy danej klasy w trzech miejscowościach kluczowych szlaku: (Sulejów-Wąchock-Kraków-Mogiła) lub położony poza nimi, w promieniu 15 km od ich centrum (w sumie do 3 obiektów noclegowych dla całego szlaku i danej kategorii) (po 2 punkty):

Hotele:

- hotele kategorii 5*****:

1. Holiday Inn Krakow City Centre ul. Wielopole 4, Stare Miasto, 31-072 Kraków brak [2 pkt]
- hotele kategorii 4****:
 1. Hotel Centrum Business Osiedle Centrum E 12, Al. Jana Pawła II , Nowa Huta, 31-934 Kraków [2 pkt]
 2. Hotel Europa ul. Radomska 76a, 27-200 Starachowice [2 pkt]
- hotele kategorii 3***:
 1. Hotel Santorini Bulwarowa 35b, 31-751 Kraków [2 pkt]
 2. Hotel Senator ul. Krywki 18, 27-200 Starachowice [2 pkt]
 3. Best Western Hotel Plus ul Władysława Jagiełły 1, 97-330 Sulejów, Polska [2 pkt]
- hotele kategorii 2**:
 1. Hotel Felix Osiedle Złotej Jesieni 15, 31-831 Kraków [2 pkt]
- hotele kategorii 1*:
 1. Junior Krakus Nowohucka 33, Podgórze, 30-717 Kraków [2 pkt]

Hostele:

1. NH Hostel Osiedle Złotej Jesieni 7, 31-827 Kraków [2 pkt]
2. Domino Hostel Rycerska 3, 97-200 Piotrków Trybunalski [2 pkt]
3. Dom Rekolekcyjny - Królowa Pokoju Marcinków k/Wąchocka [2 pkt]

Pensjonaty:

1. Dom Turystyczny Indygo Kraków, os. Albertyńskie 1-2 [2 pkt]
2. Pensjonat Biały Dom Kazimierza Sprawiedliwego 1, 97-330 Sulejów [2 pkt]

Schroniska turystyczne lub młodzieżowe:

1. Szkolne Schronisko Młodzieżowe ul. Grochowa 21 Kraków [2 pkt]
2. Schronisko Turystyczne PTTK ul. Krywki 1, 27-200 Starachowice [2 pkt]
3. Międzynarodowe Schronisko Młodzieżowe Grota Roweckiego 5, 97-320 Piotrków Trybunalski [2 pkt]

Inne nieskategoryzowane stałe usługi noclegowe:

1. 19 Osiedle Na Skarpie Apartment 2, Nowa Huta, 31-910 Kraków [2 pkt]
2. Dom Gościnny przy Klasztorze O.O. Cystersów Kościelna 14, 27-215 Wąchock [2 pkt]
3. U Anieli - Anna Lorenzen Wąchock, ul. Nadrzeczna 60 [2 pkt]
4. Wynajem Pokoi Stanisław Jańczyk Poniatów, ul. Przedszkolna 34 97-330 Sulejów [2 pkt]

Gospodarstwa agroturystyczne:

1. Dwór w Boleniu Jana Matejki 116, 32-087 Boleń k. Krakowa [2 pkt]
2. Gospodarstwo Agroturystyczne „Przy Lesie” Wiesława Ozga, Łęczno [2 pkt]
3. Gospodarstwo Agroturystyczne "SABATÓWKA" Wielka Wieś 1, 27-215 Wąchock [2 pkt]

Suma punktów za cały podzakres VI.A: 44 (max. 60)

VI.B. Restauracje i inne obiekty gastronomiczne

Restauracje funkcjonujące bezpośrednio przy obiektach szlaku (do 5 lokali po 4 punkty):

1. BestWestern Plus Hotel Podklasztorze Sulejów [4 pkt]
2. Restauracja Regionalna Marysieńka Szczyrzyc [4 pkt]

- dodatek za kuchnię tematyczną (dania związane z tematem Szlaku), jeśli jest oferowana w wymienionych restauracjach przy obiektach (do 5, po 2 punkty za obiekt):
 1. BestWestern Plus Hotel Podklasztorze Sulejów [2 pkt]

Inne restauracje z kuchnią regionalną w miejscowościach przy szlaku* (do 5 po 2 punkty):

1. Gościnna Chata Kraków, kuchnia łemkowska [2 pkt]
2. Pod Aniołami, kuchnia galicyjska [2 pkt]
3. Czarna Kaczka w Krakowie kuchnia galicyjska [2 pkt]

Inne restauracje z kuchnią tradycyjną w miejscowościach przy szlaku** (do 5 po 1 punkcie):

1. Gracja w Jędrzejowie [1 pkt]
2. Restauracja Centrum w Jędrzejowie [1 pkt]
3. U Maksyma w Wąchocku [1 pkt]
4. Gaska w Krakowie [1 pkt]
5. Restauracja Art w Krakowie [1 pkt]
6. Piano Rouge w Krakowie [0 pkt]
7. Trezo w Krakowie [0 pkt]

- dodatkowe punkty za każdą z wymienionych restauracji czynną dłużej niż do godziny 22.00 (po 1 punkcie za każdą restaurację):

1. Gościnna Chata Kraków [1 pkt]
2. Pod Aniołami [1 pkt]
3. Czarna Kaczka [1 pkt]
4. Restauracja Art. [1 pkt]
5. Piano Rouge [1 pkt]
6. Trezo [1 pkt]
7. Fab Fusion [1 pkt]

- dodatkowe punkty za ofertę kulturalną niezwiązaną z tematem szlaku w każdej z wymienionych restauracji przy obiektach oraz w restauracjach z kuchnią regionalną lub tradycyjną albo za ofertę związaną z tematem szlaku, lecz nieregularną (do 5 restauracji - po 1 punkcie):

1. Piano Rouge [1 pkt]
2. Trezo [1 pkt]
3. Fab Fusion [1 pkt]

- dodatkowe punkty za oryginalne produkty kulinarne, związane z tematem szlaku (do 5 po 2 punkty)

1. BestWestern Plus Hotel Podklasztorze Sulejów-piwo cysterskie [2 pkt]

Suma punktów za cały podzakres VI.B: 33 (max. 60)

VI.C. Komunikacja

VI.C.a. Dostępność komunikacyjna szlaku (obiekty kluczowe szlaku)

Jeśli obiekty kluczowe szlaku leżą w odległości mniejszej niż 50 km od lotniska międzynarodowego (za pierwsze dwa obiekty po 5 punktów):

1. Port Lotniczy Kraków-Balice - Mogiła (27,3 km) [5 pkt]
2. Port Lotniczy Łódź-Lublinek położony 64,7 km od Sulejowa [0 pkt]

Jeśli obiekty kluczowe szlaku leżą w odległości mniejszej niż 50 km od lotniska krajowego* (za pierwsze dwa obiekty po 3 punkty):

1. Port Lotniczy w Radomiu nie obsługuje lotów rejsowych (stan z 24.08.2018 r.) [**0 pkt**]

Jeśli obiekty kluczowe szlaku leżą w odległości mniejszej niż 20 km od zjazdu z autostrady lub drogi ekspresowej (szybkiego ruchu) (za pierwsze dwa obiekty po 5 punktów):

1. S8/DK74 Moszczenica – Sulejów 19 km, A1/DK74 Bełchatów 20 km [**5 pkt**]
2. S7/DW751 Suchedniów – Wąchock 16 km [**5 pkt**]
3. S7/DK79 (ul. Ptaszyckiego) – Kraków-Mogiła 2,5 km [**0 pkt**]

Przebieganie dróg krajowych przez gminy, w których znajdują się obiekty kluczowe szlaku (do 2 dróg krajowych na każdy obiekt, lecz do 5 dróg na cały szlak po 2 punkty):

1. gm. Sulejów DK12 (2), DK74 [**2 pkt**]
2. gm. Wąchock DK42 [**2 pkt**]
3. miasto Kraków, dzielnica Nowa Huta S7, DK79 (2), DK 75 [**2 pkt**]

Duże dworce kolejowe w miejscowościach z obiektami kluczowymi (za pierwsze dwa po 3 punkty):

1. Kraków Główny [**3 pkt**]

Pozostałe dworce kolejowe w miejscowościach z obiektami kluczowymi szlaku (za każdy po 2 punkty):

1. Wąchock [**2 pkt**]

Dworce autobusowe w miejscowościach z obiektami kluczowymi szlaku (za każdy po 2 punkty):

1. Sulejów [**2 pkt**]
2. Wąchock [**2 pkt**]
3. Kraków [**2 pkt**]

Suma punktów za cały podzakres VI.C: 36 (max. 80)

Tab. 1. Zestawienie punktacji w poszczególnych zakresach dla Pętli Małopolskiej Szlaku Cysterskiego w Polsce

Zakres	Podzakresy	Punkty uzyskane	Maksimum możliwych do uzyskania punktów
Zakres I: Organizacja Szlaku	A. tematyzacja szlaku	45	50
	B. oznaczenie Szlaku	45	50
	C. koordynacja Szlaku	4	50
	D. dostępność obiektów	20	50
	Suma: cały zakres I	114	200
Zakres II: Ogólna atrakcyjność turystyczna Szlaku	A. autentyczność obiektów	40	40
	B. zwartość Szlaku	0	15
	C. liczba obiektów	8	15
	D. własna usługa transportowa	0	15
	E. stan utrzymania obiektów	15	15
	Suma: cały zakres II	63	100
Zakres III: Turystyczno-kulturowy potencjał obiektów Szlaku	A. znaczenie kulturowe temat.	60	60
	B. eventy zgodne z tematyką	40	40
	C. dodatkowe atrakcje temat.	10	20
	D. znaczenie historyczne	20	20
	E. znaczenie biograficzne	10	20
	F. znaczenie religijne	0	20
	G. znaczenie: inne typy tur. kult.	20	20
	H. znaczenie: grupy etniczne	16	20
	I. dodatek: oferta obiektów	30	30
	J. dodatek: obiekty unikatowe	50	50
	Suma: cały zakres III	256	300
Zakres IV: Obsługa własna Szlaku	A. promocja Szlaku	45	45
	B. oferty wypraw	0	20
	C. oferta pakietowa	0	20
	D. inne elementy promocji	10	15
	Suma: cały zakres IV	55	100
Zakres V: Pozostała oferta turystyczna Szlaku	A. inna turystyczno-kulturowa	40	40
	B. inna kulturowa, przyrodnicza	20	20
	C. inna turystyczna	20	20
	D. pozostałe czynniki	19	20
	Suma: cały zakres V	99	100
Zakres VI: Infrastruktura turystyczna i komunikacyjna	A. noclegi	44	60
	B. gastronomia	33	60
	C. komunikacja	36	80
	Suma: cały zakres VI	113	200
Suma dla Szlaku:	za wszystkie zakresy razem:	700	1000

3. Interpretacja wyników analizy potencjału turystyczno-kulturowego

Analizowany system uzyskał 700 z 1000 możliwych punktów, co plasuje go jako szlak o dużym potencjale turystycznym.

Badania naukowe nad historią i architekturą poszczególnych obiektów podejmowano od wielu lat, a dzięki coraz to nowym odkryciom archeologicznym powstają nowe opracowania uzupełniające i tak bogaty już dorobek naukowców. Również studia nad dokumentami przechowywanymi w cysterskich bibliotekach dają nadzieję na rozwój wiedzy z zakresu duchowości, wewnętrznych uwarunkowań prawnych czy też stosunków panujących między opactwami, jak również z ich sąsiadami. Niestety brak nowszych publikacji traktujących o systemie, który wymieniane obiekty tworzą, lub z uwagi na uwarunkowania metody badawczej, nie mogły one zostać wzięte pod uwagę podczas punktowania. Niemniej jednak Szlak posiada duży potencjał jako cel turystyki dziedzictwa kulturowego, turystyki architektonicznej, archeologicznej i konserwatorskiej. Warte wspomnienia są walory przyrodnicze tak samych obiektów, jak również przestrzeni, w której są osadzone.

W zakresie I badany szlak uzyskał 114 z 200 możliwych do zdobycia punktów, co pozwala sklasyfikować system jako szlak realny. Warto nadmienić, że w podzakresie I.C – koordynacja szlaku, uzyskał on bardzo małą liczbę punktów, co wskazuje na wyraźny brak uporządkowania struktury, zarządzania i promowania szlaku. Oficjalnie powołana Rada Koordynacyjna nie spełnia zadań stawianych przed koordynatorem szlaku. Wykazano też niedociągnięcia w dziedzinie udostępniania obiektów.

W zakresie II zanotowano 63 ze 100 możliwych punktów, z wyraźną dysproporcją między autentycznością i dobrym stanem obiektów (maksymalna punktacja), a zwartością i usługami transportowymi szlaku (0 punktów), przez co należy określić szlak jako mało atrakcyjny turystycznie. Głównym problemem są znaczne odległości dzielące obiekty szlaku i zupełny brak własnego systemu transportu, mimo bez wątpienia ogromnej wartości poszczególnych obiektów.

W zakresie III szlak uzyskał 256 z 300 możliwych punktów, co określa go jako szlak o wybitnej tematycznej atrakcyjności turystyczno – kulturowej i wybitnej koncentracji na deklarowanej tematyce. Jest to najwyższa z możliwych kategorii, jednakże w jej dolnym pułapie. Dodatkową siłę przyciągania szlak zyskać może poprzez zorganizowanie bogatszej oferty atrakcji tematycznych w swoich obiektach.

W zakresie IV szlak otrzymał 55 ze 100 możliwych punktów, przy maksymalnej ocenie w podzakresie IV.A (45 punktów), co pozwala określić system jako szlak o wysokiej aktywności autopromocyjnej i niskim poziomie usług turystycznych, gdyż nie zanotowano ani jednej oferty wyprawy po szlaku, czy pakietów turystycznych zawierających w programie odwiedzenie obiektów szlaku.

W zakresie V szlak uzyskał prawie maksymalną punktację (99 ze 100 możliwych punktów), co klasyfikuje system jako szlak o wybitnym znaczeniu kulturowo-turystycznym i ogólnoturystycznym. Wpływ na to ma zarówno ogromna wartość kulturowa samych obiektów szlaku, jak również bogactwo i różnorodność walorów przyrodniczych otoczenia, oraz bardzo dobre wykorzystanie obu jako atrakcji dla miejscowej oferty turystycznej. Niestety daje się zauważyć dysproporcja w ofercie kulturalnej pomiędzy Krakowem, a innymi miejscowościami na szlaku.

Uzyskując w zakresie VI 113 z 200 punktów klasyfikujemy szlak jako system ze średnio rozwiniętą infrastrukturą służącą turystyce. Ponownie bolączką systemu jest różnica pomiędzy obiektami zlokalizowanymi w Wąchocku i Sulejowie, a Krakowem, gdzie zarówno baza hotelowa jak i oferta gastronomiczna są dużo bardziej rozwinięte. Powtarzającą się trudnością jest nie dość dobrze rozwinięty system komunikacji publicznej.

Mocne strony systemu

Małopolska pętla Szlaku Cysterskiego w Polsce posiada niepodważalną wartość kulturową, powiązaną z dziedzictwem materialnym i niematerialnym cystersów, które w randze europejskiej potwierdzone zostało powołaniem przez Radę Europy Szlaku łączącego miejsca cysterskie na całym kontynencie. Wyjątkowość badanych obiektów polega również na obecności w nich pierwotnych gospodarzy, czyli cysterskich mnichów, którzy mieszkają i pracują w 75% klasztorów lub parafii. Dodajmy, że dwa z opactw nie uległy kasacji nawet w czasach rozbiorów.

Niewątpliwym atutem dla turystyki religijnej (w tym mocno zaakcentowanej turystyki pielgrzymkowej) jest funkcjonowanie w ramach szlaku kilku rozpoznawalnych ośrodków kultu, takich jak: sanktuarium bł. Wincentego Kadłubka w Jędrzejowie, sanktuarium Krzyża Świętego w Krakowie – Mogile, Sanktuarium Matki Bożej Gaździny (Pani) Podhala w Ludźmierzu. Szlak Cysterski w swojej warstwie religijnej krzyżuje się z dwoma innymi szlakami: Szlakiem Architektury Drewnianej w Małopolsce oraz pielgrzymim szlakiem europejskim – Drogą Świętego Jakuba.

Wszystkie włączone w system szlaku obiekty są autentyczne, niektóre szczególnie cenne pod względem historycznym, architektonicznym czy jako miejsca ożywionego kultu religijnego. Wśród nich są dwa Pomniki Historii (zespoły klasztorne w Sulejowie i Wąchocku). Stanowią one znaczącą atrakcję dla turystyki militarnej czy kulturowej skupionej na architekturze i sztuce oraz są miejscami skoncentrowanych świadectw kulturowego dziedzictwa. W obiektach tych następuje krzyżowanie Szlaku Cysterskiego ze Szlakiem Frontu Wschodniego I Wojny Światowej, czy ze Szlakiem Romańskim.

Współpraca oo. Cystersów z przedstawicielami świata kultury i sztuki oraz z samorządowcami i naukowcami przynosi rezultaty w postaci wydarzeń kulturowych czy też warsztatów, które stanowią dodatkowy atut podczas podróży po szlaku, a nawet mogą być odrębną atrakcją, swego rodzaju magnesem przyciągającym turystów, o czym będzie mowa w dalszej części pracy.

Ranga klasztorów i ich obecność na polskich ziemiach od XII w. powoduje zainteresowanie tematem cysterskim badaczy z różnych dziedzin. Można śmiało powiedzieć, że obiekty cysterskie mają bogatą bibliografię, chociaż daje się zauważyć nierównomierność analiz holistycznych pomiędzy poszczególnymi rejonami bądź inaczej wyodrębnianymi grupami obiektów.

Słabe strony systemu

Wśród najistotniejszych mankamentów badanego szlaku wymienić należy jego znaczną rozległość. Większość obiektów jest od siebie oddalona o więcej niż oceniane w metodzie badawczej 30 km, niektóre dzieli powyżej 100 km (biorąc pod uwagę linearny układ trasy). Brak jest w ofercie usług transportu, który mógłby uczynić obiekty szlaku bardziej dostępnymi komunikacyjnie dla niezmotoryzowanych turystów. Zresztą podobny brak obserwuje się w zakresach oceniających pakiety turystyczne oferowane przez szlak, jak również w ofercie wypraw po szlaku, nawet realizowanych na zamówienie. We wszystkich powyższych zakresach oceniono system najniżej.

Przełożenie na tak słabą ofertę, a w zasadzie na jej brak, jest w dużej mierze wynikiem nieskoordynowanych działań zarządczych i promocyjnych, oraz nie do końca ukształtowanym jeszcze podziałem obowiązków i kompetencji pomiędzy interesariuszy wewnętrznych w przestrzeni szlaku. Brak ciągle wyodrębnionej komórki, powołanej w pierwszym rzędzie (a najlepiej wyłącznie) do wdrażania zaleceń, które pojawiały się w ramach prac ogólnopolskiej Rady Naukowej, czy w trakcie Forów Cysterskich, do profesjonalnych działań związanych z promocją i budowaniem marki Szlaku Cysterskiego w Polsce, a także do prowadzenia biura, które zajmowałoby się informacją i obsługą ruchu turystycznego oraz tworzeniem oferty usług proponowanych na szlaku. W chwili obecnej

(sierpień 2018 roku) oficjalna strona Szlaku Cysterskiego w Polsce nie funkcjonuje, a linki na stronach obiektów przekierowują właśnie do niej, przez co są w zasadzie bezużyteczne.

Mimo, że trasa samochodowa w terenie i same obiekty są oznaczone, to jednak oznaczenia te nie są spójne. Zamęt w oznakowaniu spowodowało użycie dla projektu Południowo-Zachodniego Szlaku Cysterskiego odrębnego logotypu. Niemniej jednak dzięki tej inicjatywie spora część obiektów szlaku zawdzięcza lepszej jakości infrastrukturę konieczną do obsługi ruchu turystycznego. W miejscowościach, w których położone są opactwa czy kościoły, odnotowano również tablice informacyjne i kierunkowe zrealizowane przez samorządy lokalne.

Deklarowana przez zarządców, szczególnie mniejszych obiektów, dostępność okazuje się być często ograniczona. W praktyce oznacza to, że nawet jeśli w pobliżu wejścia znajduje się informacja o telefonie do osoby posiadającej klucz do obiektu, to nie zawsze jest gwarancja, że w ciągu 10 minut nastąpi otwarcie drzwi dla zwiedzających. Wymusza to konieczność wcześniejszego kontaktu w celu zapewnienia wejścia.

Zauważalna jest również znacząca dysproporcja w liczbie i standardzie usług noclegowych i gastronomicznych pomiędzy bardzo dobrze przygotowanym ośrodkiem jakim jest Kraków, a mniejszymi miejscowościami z obiektami kluczowymi, czyli Wąchockiem i Sulejowem. O ile w Sulejowie funkcjonuje w pocysterskich zabudowaniach hotel i restauracja z atrakcyjnym menu, opartym na daniach kuchni regionalnej i tematycznej, o tyle poza nimi oferta konkurencyjna jest bardzo skąpa. W Wąchocku natomiast sami zakonnicy czynią próby obsługi noclegowo-gastronomicznej, jednak wymaga ona jeszcze dalej idących nakładów finansowych, czasowych i dopracowania merytorycznego.

4. Koncepcja przebudowy Pętli małopolskiej Szlaku Cysterskiego w Polsce

Szczegółowa analiza wyników przeprowadzonego badania oraz proponowane sposoby poprawienia odnotowanego stanu zostaną przedstawione dla lepszej czytelności w układzie zbliżonym do konstrukcji formularza waloryzacyjnego.

Należy zaznaczyć, że Pętla Małopolska jest jedną z pięciu części Szlaku Cysterskiego w Polsce, a ten z kolei jest częścią europejskiego szlaku kulturowego Drogami Cystersów. W związku z tym niektóre spostrzeżenia muszą wykraczać poza ramy badanej pętli.

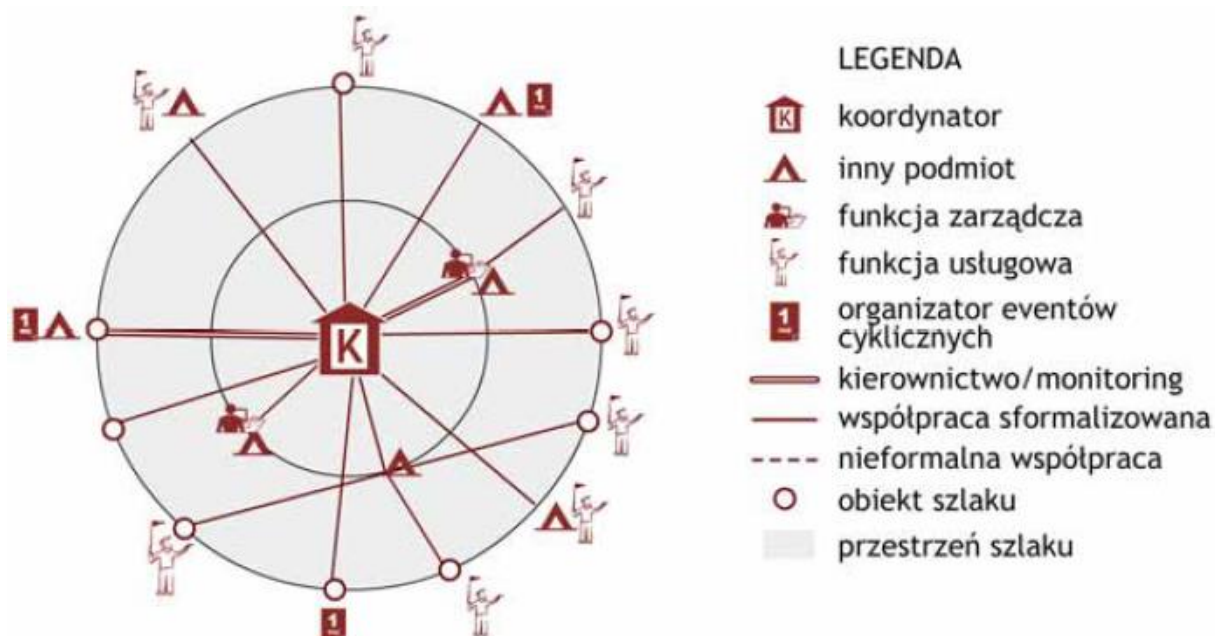
4.1. Zalecenia dotyczące organizacji Szlaku.

Obiekty (po)cysterskie od wielu lat cieszyły się zainteresowaniem naukowców, dzięki czemu istnieje dość pokaźna bibliografia, opisująca historię zakonu i lokacji na ziemiach polskich, duchowość, bardziej znaczące postaci, dorobek sztuki, architekturę poszczególnych obiektów jak i szerzej pojęte własności klasztorne (włączając w nie ogrody, grangie). Brak maksymalnej oceny w podzakresie I.A wynika z niedostatecznej liczby publikacji o charakterze popularyzacyjnym, traktujących o szlaku, a nie tylko o poszczególnych obiektach, co powoduje niewykorzystanie okazji zachęcenia zwiedzających do penetrowania całego systemu. Zresztą ujęty w waloryzacji *Szlak Cysterski - Przewodnik po Gminach Cysterskich*, mimo iż jest inicjatywą godną pochwały, ma też swoje mankamenty. Po pierwsze, nie jest przewodnikiem po wszystkich obiektach szlaku, po drugie, w przypadku Gminy Bukowina Tatrzańska w opisie nie uwzględniono obiektu związanego z cystersami w zamian serwując fotografie snowboardzisty. O ile pierwszy zarzut daje się po części odeprzeć biorąc pod uwagę fakt, że wydawcą *Przewodnika* jest Ogólnopolskie Stowarzyszenie Gmin Cysterskich, w którym jednak nie wszystkie gminy, na których terenie znajdują się cysterskie obiekty, partycypują, o tyle promocja atrakcji turystycznych gminy w oderwaniu od tematu Szlaku jest mało merytoryczna. W planie są nowe publikacje w formie atlasu drogowego i zaktualizowanego przewodnika.

Równie wysoką ocenę zanotowano w podzakresie I.B, dotyczącym oznaczenia Szlaku. Jednakże i tutaj istnieją duże niedociągnięcia. Szlak Cysterski w Polsce posługuje się oficjalnie logo w kształcie maswerkowego okna, ale w przypadku obiektów partycypujących w programie „Południowo-Zachodni Szlak Cysterski” użyty został inny logotyp, co w efekcie dało dwa różne oznaczenia drogowych ciągów komunikacyjnych oraz samych obiektów (w użyciu jest również logo Europejskiej Karty opactw i miejsc cysterskich, jest ono jednak niezależne od podstawowego oznaczenia i nie dotyczy badanej pętli). Dociekanie w tym miejscu powodów takiego stanu nie ma sensu, aczkolwiek wskazuje on na duży bałagan w kontekście spójnego zarządzania całym systemem. Poza wspomnianymi znakami odnotowano także tablice montowane przez lokalnych włodarzy, co jeszcze bardziej potęguje wrażenie bezładu i może budzić w podróżujących niepewność co do podążania właściwym szlakiem. Przykłady różnego rodzaju oznaczeń dostępne są w dokumentacji fotograficznej badania.

W ten sposób dochodzimy do jednego z najgorzej ocenionych podzakresów I.C: koordynacji Szlaku. W chwili obecnej działa Rada Koordynacyjna Szlaku Cysterskiego w Polsce przy Opacie Prezesie Polskiej Kongregacji Cystersów. Biuro Rady mieści się w opactwie cysterskim w Krakowie – Mogile. Nie jest to niestety odrębna komórka, która byłaby przeznaczona do działalności związanej z turystyką, promocją czy marketingiem. Rada funkcjonuje w formule spotkań na których zasięgane są opinie, decyzje podejmowane kolegialnie podczas zebrań w obecności o. Opata Prezesa i przy jego akceptacji [Komunikat RKSC w Polsce, pkt 3 i 4] (która to zasada w pewnym stopniu podważa kolegialność podejmowanych decyzji). Nie ma w tej chwili dostępnej w godzinach pracy biura osoby, która byłaby kompetentna w udzielaniu informacji, pomocy rezerwacyjnej, co jest znacznym mankamentem. W części zadania Rady Koordynacyjnej powieła Ogólnopolskie Stowarzyszenie Gmin Cysterskich (nie zrzesza ono jednak wszystkich samorządów, na których terytorium znajdują się obiekty i miejsca (po)cysterskie). Taki stan (de)koordynacji zarządzania Szlakiem należy uznać za model niedookreślony, stanowczo niepożądany. Przykładem niech będzie tutaj podjęta 6 września 2017 roku decyzja o „próbie reaktywacji strony www.szlakcysterski.org” i trwające nadal (koniec września 2018 roku) jej zawieszenie.

W zaistniałych warunkach postuluje się dążenie do centralnego modelu koordynacji Szlaku. Z jednej strony pozwoli on na budowanie wspólnej strategii produktu jakim jest Szlak Cysterski w Polsce, a z drugiej umożliwi pewną autonomię i dostosowanie ogólnych ustaleń do warunków panujących w ramach danych pętli Szlaku. W zasadzie mielibyśmy do czynienia z dwustopniowym modelem centralnym, koordynatorem ogólnopolskim (a właściwie Radą Programową sprawującą pieczę nad treściami wystaw, przygotowaniem merytorycznym kadr, oznakowaniem dróg i obiektów, współpraca z naukowcami) i koordynatorami/zarządcami pętli. Nie ma potrzeby zwoływania zebrań członków całego systemu, kiedy do rozpatrzenia są kwestie lokalne, nie dotyczące kształtu ani strategii ogólnej Szlaku Cysterskiego. Pozwoliłoby to na ograniczenie kosztów funkcjonowania koordynacji Szlaku. Oddałoby też kompetencje lokalne w ręce osób, które znają potencjał miejsca najlepiej, wiedzą jak aktywizować lokalną społeczność, są świadome uwarunkowań mogących prowokować konflikty przy narastającym ruchu turystów, ale też wiedzą, jakie są oczekiwania małej społeczności i metody prowadzenia turystyki zrównoważonej.



Ryc. 2. Centralny model koordynacji Szlaku

Źródło: Mikos v. Rohrscheidt A., 2012, *Koordynacja turystycznych szlaków tematycznych – analiza wybranych systemów polskich i europejskich*

Kwestią do rozstrzygnięcia pozostaje wybór typu koordynatora. Podmioty uczestniczące w Szlaku Cysterskim to nie tylko Zakon (różne opactwa i przeoraty, działające w daleko posuniętej autonomii), część obiektów pozostaje w majątku diecezjalnym, niektórymi zarządzają samorządy, bywają też majątki dzierżawione lub wykupione przez inwestorów prywatnych. Takie zróżnicowanie wymaga głębokiego i szczegółowego przeanalizowania możliwości finansowania wspólnych działań koordynacyjnych (obecne budżety, tak w opinii rozmówców jak i badającego, są zbyt skromne dla zapewnienia sprawnej i efektywnej działalności). Ze względu na duży zasięg terytorialny tak całego Szlaku jak i jego poszczególnych pętli należy wskazać taką komórkę, która będzie mogła funkcjonować i być finansowana ponad granicami administracji (gminnej, powiatowej, wojewódzkiej, zakonnej czy diecezjalnej), umożliwiając też partycypację podmiotów prywatnych.

Korzystnym rozwiązaniem dla budowania rozpoznawalności nazwy szlaku i identyfikacji jego uczestników z systemem do którego należą jest celowa organizacja turystyczna. Szybko może się ona stać wiarygodnym partnerem dla zewnętrznych organizatorów turystyki. Kształt tej organizacji, odpowiednio przemyślany status, wydolny system finansowania umożliwiają sprawne koordynowanie działań lokalnych, przygotowywanie i obsługę (jako touroperator) ofert turystycznych (prostyh i pakietów), co w efekcie przynosi też wpływy finansowe na działalność statutową, a może w pewnym momencie zysk możliwe do podzielenia między udziałowców. Wypracowanie w ramach takiej (mniejszej niż ogólnopolska) organizacji jednolitej strategii działania jest bardziej efektywne, mniej czasochłonne, pozbawione zbytniego dystansu i patosu. Obrady byłyby bardziej spotkaniami grupy roboczej, złożonej z osób które znają swój teren, potrzeby i możliwości miejsc. Wypracowaną w trakcie takich zebrań koncepcję łatwiej też w jasny sposób przedstawić (jeśli jest taka konieczność lub po prostu chęć) w trakcie spotkań ogólnokrajowych.

Jednostkę lokalną (najlepiej o zasięgu pętli) powinna wspierać, przede wszystkim merytorycznie (badania naukowe), Rada Programowa. Byłaby ona również organem kontrolnym [Mikos v. Rohrscheidt A., 2013, s. 305-316] w kwestiach wykraczających poza zadania związane z miejscowym zarządzaniem turystyką (organizacja ruchu turystycznego,

wydarzeń kulturowych, tworzenie, promocja i dystrybucja ofert), a dotyczących przede wszystkim zachowaniu dziedzictwa cysterskiego oraz dalszych badań nad nim, monitorowania dostępności obiektów, oznaczeń systemowych i obiektowych czy w końcu czuwania nad włączaniem miejsc (atrakcji) nowych oraz wyłączaniem ze Szlaku tych, które w sposób rażący nie spełniają określonych przez Radę kryteriów. Poprzez szerszy zasięg jest ona dobrą przestrzenią do dzielenia się doświadczeniami poszczególnych regionów (np. podczas Forów Cysterskich), wymiany kontaktów specjalistów z różnych dziedzin (badaczy, fachowców z dziedziny popularyzowania wiedzy, szkoleń kadr turystycznych, zarządzania w kulturze, promocji). Z zaangażowaniem należy się pochylić nad dookreśleniem relacji zależności pomiędzy Radą a koordynatorami pętli (dla uniknięcia niepotrzebnych niejasności i konfliktów np. na tle podziału kompetencji, finansowania działalności).

Działań korygujących wymaga również zapewnienie dostępności niektórych obiektów. Pierwszym warunkiem koniecznym do spełnienia jest umożliwienie fizycznego wejścia do obiektu, czyli jasne określenie godzin zwiedzania, cennika wstępów płatnych (przysłowiowe „co łaska” wywołuje często niepotrzebną konsternację, dobrą praktykę zaobserwowano w Wąchocku, tamtejsze opactwo bardzo jasno określa godziny dostępności obiektu i ma nawet w ofercie bilet łączony we współpracy z Muzeum Przyrody i Techniki w Starachowicach), ewentualnie zamieszczenie widocznej informacji o możliwości uzyskania dostępu na prośbę (przy założeniu, że dostęp ten obiekt faktycznie jest w stanie zagwarantować). O ile w przypadku dużych klasztorów, zatrudniających pracowników nie ma z tym problemu, o tyle dla zarządców w miejscach mniej licznie obsadzonych jest to zadanie wymagające. Można je jednak zrealizować np. poprzez utworzenie odpowiednich grafików, angażujących osoby związane z obiektem (mieszkańców, pracowników, zaprzyjaźnionych wolontariuszy). Jest to szczególnie istotne z uwagi na rosnący w Polsce indywidualny ruch turystyczny, często mający znamiona spontanicznego decydowania o przebiegu podróży oraz cechujący się mniej dopracowanym przygotowaniem logistycznym niż ma to miejsce w przypadku touroperatorów (czyli np. pomijaniem w planowaniu wyprawy zapobiegliwego uprzedzania o chęci odwiedzenia danego miejsca).

4.2. Spostrzeżenia na temat ogólnej atrakcyjności turystycznej Szlaku.

Jak podkreślano już wcześniej, w ramach Pętli Małopolskiej Szlaku Cysterskiego w Polsce, funkcjonują obiekty sięgające swoimi dziejami XII stulecia (jak chociażby najstarsza wśród nich fundacja w Jędrzejowie), jak również miejsca mające kilkudziesięcioletnią tradycję (parafia w Nowej Hucie i w Czarnej Górze), niemniej jednak wszystkie one są związane z Zakonem, a zatem autentyczne.

Trudnym do poprawienia elementem jest oceniona w podzakresie II.B zwartość Szlaku. Najstarsze klasztory położone są od siebie w odległościach znacznie przekraczających 30 km, często sięgających blisko 100 km. Powoduje to ograniczenie w proponowaniu alternatywnych do samochodowego sposobów zwiedzania systemu.

Dla mniejszych lub większych grup zorganizowanych, dysponujących własnym środkiem transportu, sugeruje się podróż kombinowaną, włączając w nią coraz bardziej atrakcyjną (remontowaną i wydłużaną) trasę kolei wąskotorowej. Możliwe wtedy byłoby np. przejechanie dystansu ze stacji Pińczów do stacji Jędrzejów Wąski, a następnie kontynuowanie podróży bussem (wynajętym dla konkretnej grupy) lub rowerem. Pokonywanie dłuższych dystansów przy pomocy roweru, a nawet pieszo staje się w naszym kraju coraz bardziej popularne, wraz ze wzrostem świadomości zdrowotnej, a także chęci podziwiania krajobrazu (wciąż zaniedbywanego niestety) w sposób niespieszny. Organizator turystyki na Szlaku Cysterskim może pomóc zarówno w skoordynowaniu sieci wypożyczalni sprzętu jak również w organizacji transportu własnego Szlaku, którego w tej chwili nie ma.

Dla turysty indywidualnego bez własnego samochodu przemieszczanie się między obiektami jest bardzo trudne, brak prawie zupełnie bezpośrednich połączeń komunikacyjnych

między nimi (Zakres VI.C). Warto, aby powołana do działań związanych z rozwojem szlaku komórka spróbowała zacieśnić współpracę np. z Hotelem Podklasztorze w Sulejowie pod kątem organizacji przewozów turystów i bagaży (odrębna usługa dla chcących poruszać się po trasie rowerem). Taki wieczorny kurs z Sulejowa do Wąchocka i z powrotem, oraz podobne na trasach Wąchock – Koprzywnica; Koprzywnica – Jędrzejów ułatwiłyby w znaczący sposób pokonanie tej słabo skomunikowanej części szlaku. Od Jędrzejowa do Krakowa nie ma już większych trudności w podróżowaniu (dotarcie do Prandocina jest możliwe z Krakowa).

Podzakres II.E dotyczący stanu utrzymania obiektów został oceniony maksymalnie. Należy jednak zaznaczyć, że w celu poprawienia atrakcyjności otoczenia klasztorów można zadbać o trzy sfery. Po pierwsze uporządkować nieco i odświeżyć np. parking i bezpośrednie otoczenie opactwa w Jędrzejowie, co pozostaje pewnie w gestii Gminy. Po drugie (choć jest to przedsięwzięcie trudne i długofalowe) na zagospodarowanie, a w zasadzie odtworzenie czekają ogrody przyklasztorne w Sulejowie (przepiękne położenie na wzniesieniu nad rzeką Pilicą pozostaje w tej chwili zupełnie niewykorzystane) [Milecka M., 2013]. Część wspomnianego kompleksu (który jest Pomnikiem Historii) pozostaje w ruinie. Nie zagrażają one wprawdzie bezpieczeństwu, ale może warto zastanowić się nad odtworzeniem (na wzór koncepcji w niemieckim Ihlow) szkieletu konstrukcji południowych zabudowań klasztornych, z których pozostała jedynie jedna ściana. Taka konstrukcja (podobnie jak w rozwiązaniu u naszych zachodnich sąsiadów) może zostać wykorzystana jako punkt widokowy, z którego można by podziwiać dolinę Pilicy. Zaopatrzona w rolety z ekranami, lub inne rozwiązanie techniczne, konstrukcja byłaby dobrym polem do zaaranżowania multimedialnego pokazu (rzutniki lub lasery) o historii miejsca, powstaniu klasztoru, jego rozbudowie, funkcji obronnej, historycznych wydarzeniach które się w nim odbywały (obrad, zjazdów, walki). Przy zaangażowaniu lokalnej społeczności i korzystając z doświadczenia grup rekonstrukcyjnych można „ożywić” taki pokaz [Mikos v. Rohrscheidt A., 2018, rozdz.7]. Byłaby to ciekawa propozycja na minievent wieczorny lub weekendowy pokaz. Koncepcja taka wymaga oczywiście zgody konserwatorskiej i nakładów finansowych. Wydarzenia kulturalne bez wątpienia są elementem przyciągającym i zatrzymującym zwiedzających. Przykładem dla turystyki kulturowej niech będą realizowane na Zamku w Malborku wieczorne pokazy „światło i dźwięk”, a dla rekreacyjnej odbywające się od lat u naszych południowych sąsiadów wieczorne pokazy laserowe w Aquacity w Popradzie. Innym rodzajem świetnie funkcjonującego, a w dodatku angażującego i jednoczącego lokalną społeczność eventu jest inscenizacja teatralna na motywach jednej z Baśni Braci Grimm w Hameln w zachodnich Niemczech w ramach Niemieckiego Szlaku Bajek. Każda z tych atrakcji znacząco zwiększa szansę na zatrzymanie turystów, w miejscowości w której się odbywa, na nocleg, a co za tym idzie również generuje potrzebę zakupu posiłków. W sposób skokowy zwiększa to dochód lokalnych przedsiębiorców oraz generuje dodatkowe miejsca pracy.

4.3. Postulaty dotyczące infrastruktury turystycznej i komunikacyjnej

Oceniana w VI zakresie formularza waloryzacyjnego oferta noclegowa, gastronomiczna i komunikacyjna okazała się bardzo nierówna. I tak o ile w Krakowie, a nawet w samej Nowej Hucie jesteśmy w stanie otrzymać zróżnicowaną możliwość nocowania, pożywienia się (również korzystając z kuchni regionalnej) praktycznie o dowolnej porze dnia i nocy, a do tego nie będzie problemu z przemieszczaniem się, o tyle w pozostałych miejscowościach z obiektami kluczowymi sytuacja jest o wiele gorsza. Sulejów na szczęście dysponuje w samym zespole klasztornym trzygwiazdkowym hotelem, ale jest to oferta dla co najmniej średnio zamożnego turysty. Na terenie gminy znajdziemy jeszcze pensjonaty i gospodarstwa agroturystyczne, ale zakwaterowania dla grup trzeba będzie już szukać w Piotrkowie Trybunalskim. Podobną sytuację obserwuje się w otoczeniu obiektu w Wąchocku, chociaż

tutaj konwent zadbał o miejsca noclegowe dla indywidualnych turystów w pokojach gościnnych klasztoru, a w dodatku dla grup oferuje miejsca w Domu Rekolekcyjnym w Marcinkowie. Jest to inicjatywa godna naśladowania. Pozostałe luki w bazie noclegowej wymagają uzupełnienia, jednakże jest to inwestycja wymagająca znacznego kapitału i gwarancji opłacalności, w związku z tym stymulatorem dla podjęcia takich działań przez lokalnych inwestorów powinno być w pierwszej kolejności wydłużenie okresu zapotrzebowania na takie usługi. Obiekty klasztorne można zwiedzać o każdej porze roku, ale zachęcenie odwiedzających do wizyt poza wysokim sezonem wymaga uatrakcyjnienia oferty, o czym w dalszej części.

Wspomniany Hotel Podklasztorze w Sulejowie, a dokładnie restauracja hotelowa, jest miejscem z którego należałoby czerpać inspirację dla gastronomii na Szlaku. Wykorzystując tematykę i walory obiektu w którym jest położony, lokal ten serwuje swoim Gościom dania kuchni tematycznej (nie tylko z nazwy). Dodatkowo oferuje regionalne i tematyczne wina i piwa. Korzystając z opracowań naukowych [Wyrwa A. M., 2004] oraz obserwując doświadczenia obiektów w Polsce i Europie postuluje się zachęcanie właścicieli lokali gastronomicznych, ale też samych mnichów w klasztorach, do wykorzystywania inspiracji i wprowadzenia oferty kuchni tematycznej do karty.

Komentarz dotyczący komunikacji publicznej ze względu na znikomy realny wpływ na zmianę w tym obszarze pominięto, w zamian przedstawione zostaną koncepcje wykorzystania alternatywnych i własnych możliwości komunikacyjnych Szlaku.

4.4. Propozycje wykorzystania turystyczno – kulturowego potencjału obiektów Szlaku, jego przestrzeni oraz poprawy obsługi własnej Szlaku

4.4.1. Wystawy

W kilku obiektach szlaku istnieją placówki para-muzealne, w innych są na etapie planowania lub realizacji. Jednakże obserwacje wskazują na kilka problemów związanych z ekspozycjami. Po pierwsze, mimo dość bogatych zbiorów, a w dodatku pewnego rodzaju unikatów wśród nich (Szczyrzyc, Sulejów, Wąchock, Jędrzejów) rzuca się w oczy brak nowoczesnych, atrakcyjnych form ekspozycji. Większość placówek udostępnia swoje pamiątki w tradycyjnych, lekko przykurzonych gablotach, kiedy tymczasem one wręcz krzyczą, że chcą opowiedzieć swoją historię, na przykład w towarzystwie dźwięku, światła, ruchu.

Brak też w chwili obecnej pomysłu na pewną komplementarność wystaw. Właściwie w każdym miejscu znajdziemy wątek początków zakonu, schemat filiacji, natomiast brak wykorzystania ciekawych wątków lokalnych (dla Sulejowa może to być konflikt z norbertanami i militarny charakter obiektu, dla klasztoru w Nowej Hucie dzieje architektury cysterskiej i nowohuckiej, Jędrzejów z relikwiami bł. Wincentego Kadłubka mógłby eksponować rolę kronikarską, dokumentacyjną, w tym przypadki różnego rodzaju fałszerstw, Szczyrzyc obok pamiątek historycznych dysponuje potężnym i unikalnym tematem hodowli bydła [Szarek J., Adamczyk K., 2005, s. 3-12] oraz browarem, etc.). Właśnie nad mądrym, uzupełniającym się w treści i formie sposobem organizacji wystaw winna czuwać Rada Naukowa lub Programowa, złożona ze specjalistów różnych dziedzin, chociaż sposób realizacji swoich propozycji powinna pozostawić odrębnym organom, wyspecjalizowanym w promocji, popularyzacji i zarządzaniu.

Zbudowanie nowoczesnej wystawy w budynkach przeoratu w Nowej Hucie (opartej po części na tradycyjnych makietach, ale uzupełnionych nowoczesnymi hologramami i udźwiękowieniem ilustrującym np. etapy powstawania klasztorów i kościołów) pokazującej przekrój cysterskich realizacji sakralnych, mieszkaniowych i gospodarczo-przemysłowych stanowić będzie alternatywny sposób przedstawienia uniwersalizmu europejskiej wspólnoty. Wyjść można od zaprezentowania protoopact, bernardyńskiego wzorcowego kościoła, dalej

poprzez wybrane lokalne adaptacje, uwarunkowane dostępnością materiałów budowlanych, doświadczeniem mistrzów budownictwa, docierając do klasztorów polskich, wraz z ich otoczeniem w momencie lokowania i dziś, być może z przebudowami. Koncepcję takiej wystawy należy niespiesznie zakreslić, konsultować, finansować. W dobie mnogości obrazów, treści i animacji jakakolwiek mierność już na starcie będzie przegrana w odbiorze zwiedzających. Podobna nietolerancja braku profesjonalizmu powinna cechować kształcenie i dopuszczanie do interpretacji dziedzictwa pracowników i przewodników tak obiektowych jak i tych po Szlaku.

4.4.2. Eventy i grupy lokalne

Istotne dla promocji i rozpoznawalności wydarzeń związanych ze szlakiem i jego szerszą przestrzenią jest uzgodnienie kalendarza imprez. Odpowiednio wcześniej zgłoszone dają szansę osobom odpowiedzialnym za cały szlak na skuteczną ich promocję, a także w razie potrzeby na korektę terminów, aby nie dochodziło do nakładania się przedsięwzięć o podobnym charakterze czy zasięgu. Korzystne jest też wypracowanie w miarę stałych terminów poszczególnych wydarzeń (np. drugi weekend czerwca, lub terminy powiązane ze świętami liturgicznymi). Wzmaga to swego rodzaju przywiązanie do czasu, miejsca i wydarzenia, a także ułatwia wypracowanie rozpoznawalności i poprawę frekwencji.

W tym miejscu powrócimy do bardziej szczegółowego omówienia koncepcji kalendarza eventów i pomysłu święta szlaku bądź tygodnia na szlaku. W warunkach polskich szczyt sezonu turystycznego dla szlaków i imprez plenerowych przypada na maj i czerwiec oraz miesiące wakacyjne. Przy sprzyjającej aurze i/lub dobrej organizacji można w okres ten włączyć również kwiecień i wrzesień. Tak rozciągnięty sezon warto zaplanować wcześniej, tzn. z wyprzedzeniem kilku miesięcy przygotować materiały promocyjne i kalendarz wydarzeń, które można by umieścić na portalu szlaku (warunkiem jest jego istnienie i aktualizowanie) oraz rozprowadzić wśród gospodarzy obiektów w celu wzajemnej promocji i wzmocnienia efektu synergii. Zdecydowanie łatwiej wtedy turystom zorientowanym kulturowo i chcącym skorzystać z oferty szlaku, nie tylko w sferze materialnego dobytku, zaplanować np. dłuższy urlop.

Jest to bardzo optymistyczna wersja projektu, dość łatwo się domyślić, że trudno nakłonić obiekty i instytucje do tak wczesnego przedstawienia programów czy chociażby zadeklarowania dokładnej daty wydarzenia. Dlatego taki ramowy kalendarz roczny można uzupełniać w interwale co miesięcznym lub w wysokim sezonie nawet tygodniowym, jednak zadbać należy od możliwie wczesną decyzję i promocję, która zdecydowanie przekłada się na frekwencję i wykorzystanie wysiłków i środków zainwestowanych w organizację wydarzeń. Poza tym liczba i zaangażowanie uczestników są jednym z bardziej docenianych przez pracowników bodźców motywujących do pracy. Aktualizowanie takich informacji na portalu szlaku nie jest problematyczne, w formie papierowej proponuje się wydawanie prostych ulotek z kalendarium na dany miesiąc i odnośnikami do aktualizowanych on-line źródeł informacji.

Kulminacją sezonu może być „Święto Szlaku”, czyli kilkudniowy okres koncentracji wydarzeń, najlepiej wraz z ułatwieniami transportowymi, rezerwacyjnymi i bonifikatami dla uczestników. Okazji i tematów do urządzenia takiego eventu nie brak, może to być data przybycia braci do danej lokalizacji, wydarzenie historyczne które miało miejsce w obiekcie, pogłębione zapoznanie z obrzędami praktykowanymi w zakonie.

Taki program na cały sezon, rozprowadzony w środowisku touroperatorów, pozwoliłby przygotować biuram turystycznym oferty wycieczek uwzględniające imprezy szlakowe, co w znaczący sposób napędza popularność i opłacalność tych wydarzeń.

Niebywałym atutem małopolskiej Pętli Szlaku Cysterskiego są zakonnicy, którzy nie muszą niczego odtwarzać, ponieważ są autentyczni w prowadzonym przez siebie mnisim życiu. Umożliwienie gościom skosztowania klimatu życia klasztorowego, spożywania posiłków

z mnichami, czynnego (lub biernego) uczestniczenia w wybranych modlitwach liturgicznych konwentu, pomoc w pracach w klasztorze jest ogromną szansą wzbogacającą przeżycia tak uczestników jak i gospodarzy.

Niemniej jednak pozostaje też przestrzeń dla grup hobbystów chcących wziąć udział w ożywianiu miejsc i wydarzeń. Przy okazji festiwalu *Mnisi i Hutnicy* już ma to miejsce, z powodzeniem można wydłużyć czas trwania tej imprezy i wzbogacić jej program, a nade wszystko wypromować w szerszych kręgach.

4.4.3. Trasy zwiedzania

Duża przestrzeń i znaczne odległości pomiędzy niektórymi obiektami szlaku powodują, że niektóre z nich są pomijane. Zachętą do wyprowadzenia ruchu turystycznego z dużych ośrodków może być odpowiednie skonstruowanie tras tematycznego i alternatywnego zwiedzania. Wiodący temat szlaku religijnego można z powodzeniem eksploatować na płaszczyźnie skoncentrowanej na kulcie religijnym, gdzie głównym motywatorem podróży będzie np. ranga obiektu jako Sanktuarium, uroczystości odpustowe związane z Patronatem miejsca.

Życie monastyczne w jego wielu aspektach od duchowego do bardzo przyziemnego (gospodarstwa, ogrody zielarskie, sady, winnice, browary, młyny, folusze, papiernie) stanowi atrakcję samo w sobie. Kiedy konwent będzie w stanie zaprosić odwiedzających do części swoich zajęć, stanie się to dobrą okazją do poznania zarówno kultury jak i ducha gościnności panującego wśród mnichów, o czym autor pracy przekonał się podczas jej pisania. W chwili dużych napięć religijnych, politycznych i społecznych w naszym kraju, duch pokoju i pojednania może być najbardziej odpowiednią drogą realizowania ewangelizacyjnego powołania członków Kościoła, jakimi też przecież są mnisi.

Są odcinki szlaku, które z powodzeniem można pokonywać w sposób alternatywny dla komunikacji samochodowej. Remontowana w części trasa kolei wąskotorowej, czy odpowiednio skoordynowane wypożyczalnie rowerów (dające możliwość wypożyczenia sprzętu w punkcie A i zwrócenia w punkcie B) są godnym uwagi uzupełnieniem oferty podstawowej. Takie urozmaicenie jest coraz mocniej doceniane zarówno przez młodszych jak i starszych uczestników turystyki, bo któż z nas nie chciał kiedyś własnoręcznie napędzać drezyny? Nie wolno też pominąć pożądanego wpływu zmiennego rodzaju aktywności tak na sprawność fizyczną jak i intelektualną. Zdecydowanie taka forma pomaga osiągać lepsze efekty edukacji i koncentracji przy zachowaniu formy wypoczynku i odpoczynku.

Trasa „Wędrujący cystersi z okolic Krakowa” - przykład kompleksowej oferty dla wybranego obszaru

W opactwie mogińskim, w którym odbywa się najbardziej intensywny ruch pielgrzymkowy, związany z Sanktuarium Krzyża Świętego, znajdziemy na stronie internetowej informacje o możliwości zwiedzania, parkowania i konieczności wcześniejszego zgłoszenia grupy na klasztornej furcie. Wszystko to trzeba jednak załatwiać telefonicznie, nie ma możliwości wcześniejszego oszacowania kosztów, czasu potrzebnego na przedstawienie zabytku. Brak odrębnego numeru telefonu dla celów turystycznych powoduje dodatkowe trudności rezerwacyjne. Propozycja pakietu turystycznego (o różnicowanym stopniu intensywności zaangażowania religijnego do kulturalnego) powinna zawierać: gwarancję wstępu do (najlepiej) czterech obiektów: kościoła św. Jana Chrzciciela w Prandocinie, kompleksu klasztornej w Krakowie-Mogile, kościoła pw. Św. Bartłomieja Ap., kościoła MB Częstochowskiej w Krakowie – Nowej Hucie. Nowa Huta z uwagi na dużą koncentrację miejsc oferujących usługi gastronomiczne i noclegowe (na zróżnicowanym poziomie) jest dobrym obszarem do wynegocjowania korzystnej dla turystów oraz generującej dodatkowe stałe obciążenie lokali i obiektów. W związku z planowanym utworzeniem muzeum o tematyce cysterskiej w Mogile, wspólnym biletem powinno się objąć

zwiedzanie wnętrza, jak i pogłębiających przekaz wystaw. Dla podniesienia atrakcyjności kościoła i klasztoru nowohuckiego, proponuje się zorganizowanie wystawy tematycznej, dotyczącej architektury cysterskiej i miejscowej. Modernistyczny kościół (zrealizowany zresztą w niebagatelnej formie, nawiązującej do pszczelego plastra) sięga po inspirację romańską. W detalu architektonicznym wykorzystano łuki wzorowane na romańskich, co w bardzo ciekawy sposób tworzy klamrę od okresu powstania zakonu do dziś. Stąd pomysł powiązania w jedną lokalną trasę z romańskim kościołem w Prandocinie, skąd przybyli pod Kraków cystersi rozpoczęli swoją małą wędrówkę (translokację). W połączeniu z barokowymi kościołami św. Wacława (z zachowanymi w opactwie fragmentami z epok wcześniejszych) i św. Bartłomieja Ap. turysta może uczestniczyć w skondensowanej wyprawie po dziesięć wieków bytności cystersów nad Wisłą. Dopracowana w szczegółach i wypromowana trasa może się okazać znakomitą alternatywą dla zmęczonych zatłoczonym historycznym centrum turystów. W sposób modelowy realizując deglomeracyjną funkcję szlaków turystycznych, kanalizującą ruch w obszary mniej wykorzystane i czyniąc turystykę Krakowa i okolic bardziej zrównoważoną.

Trasa pielgrzymkowa

Główny patronat nad całym Zakonem od chwili założenia ma Najświętsza Maria Panna. Jej kult jest obecny od wieków w miejscach zasiedlonych przez cystersów. W związku z tym w ramach Szlaku z powodzeniem można odbyć podróż/pielgrzymkę tropem sanktuariów (nie tylko maryjnych). W skróconej formie podróż taką proponuje się zacząć w Jędrzejowie przy relikwiach bł. Wincentego Kadłubka, stamtąd podążać do Mogiły – Sanktuarium Krzyża Świętego, następnie na południe przez Szczyrzyc do Ludźmierza. Istnieją biura podróży specjalizujące się w turystyce pielgrzymkowej i to one głównie obsługują ruch na Szlaku. Brak w tej chwili jakiegokolwiek pakietu, który biuro lub indywidualny turysta mógłby wykupić i przez to mieć ułatwiony, i najlepiej podlegający rabatom, dostęp do zwiedzania, usługi przewodnickiej, posiłku, noclegu, dodatkowych atrakcji.

Trasa zabytków sztuki i ich twórców

Z opactwa mogińskiego wywodzi się jeden z najwybitniejszych przedstawicieli renesansowego malarstwa sakralnego w Polsce – brat Stanisław (Samostrzelnik) z Mogiły. Jego freski, iluminacje modlitewników, dokumentów ksiąg liturgicznych do dziś są obiektem podziwu. Na ścianach i sklepieniach mogińskiego klasztoru i kościoła zachowało się wiele jego prac.

Bł. Wincenty Kadłubek to jedna z bardziej tajemniczych postaci polskiego średniowiecza. Kronika Polska mistrza Wincentego wciąż jest przedmiotem sporów i badań, dając pole do ciekawych zajęć warsztatowych/edukacyjnych na temat (dziejo)pisarstwa, metod wykorzystywania materiałów źródłowych, zdolności odróżniania fikcji od faktów. Taka nauka samodzielnego myślenia i trening poszukiwania informacji jest konieczny w dobie przesycenia przestrzeni publicznej informacjami, niekoniecznie prawdziwymi. Jędrzejów w którym spoczywają relikwie bł. Wincentego jest również miejscem, w którym można się rozkoszować pięknym dźwiękiem podczas koncertów organowych. Od organizatorów zależy jak często i które zabytki muzyki będą zwiedzającym udostępniane.

W Szczyrzycu w budynku dawnego spichlerza mieści się muzeum klasztorne, eksponujące zbiory gromadzone przez zakonników przez wieki. Pomiędzy kolekcjami broni i środków płatniczych znajdziemy też zabytki rzeźby i malarstwa, oraz unikatowy, jedyny w Polsce egzemplarz Mapy Świata z Ebstorf. Jest to pochodząca z początków XX wieku kopia średniowiecznej mappa mundi sporządzonej przez benedyktyńskich mnichów na początku IX stulecia, wykonana jako kolorowy druk i naklejona na płótno.

Trasa „Cysterscy gospodarze”

W tej warstwie eksploatacji Szlaku sugeruje się położenie nacisku na wkład zakonników w rozwój gospodarczy regionów w których się osiedlali. Mocnym akcentem tej trasy może stać się Koprzywnica, we współpracy z Sandomierskim Szlakiem Jabłkowym. Rozprzestrzenianie w Europie odmian jabłoni sprowadzonych m.in. z Francji i uszlachetnianie odmian rodzimych przez prace szkółkarskie to dobry temat na lekcje żywej historii jak i warsztatów o znaczeniu bioróżnorodności w przyrodzie (dzikiej i przeobrażonej przez człowieka).

Podobny rys może mieć gospodarstwo O.O. Cystersów w Szczyrzycu. Tutaj z kolei warto zwrócić uwagę na prace hodowlane związane z bydłem rasy polskiej czerwonej. Poza tym obok opactwa funkcjonuje Szczyrzycki Browar Cystersów Gryf w którym wznowiono i z sukcesem rozwija się produkcję piwa nawiązującego do zakonnej tradycji.

Wąchockie opactwo prowadzi ożywioną współpracę z Muzeum Przyrody i Techniki w Starachowicach, którego owocem są festiwal *Mnisi i Hutnicy* a także bilet łączony na zwiedzanie obu miejsc. Dolina Rzeki Kamiennej od prahistorii była ośrodkiem pozyskiwania i obróbki surowców. Cystersi w tym rejonie przyczynili się znacząco do rozwoju metalurgii.

Brak w obrębie Pętli Małopolskiej miejsc w których mogłaby zostać pokazana „wodna” działalność zakonników, tak w aspekcie hodowli ryb (pytanie o możliwość współpracy z zarządcami zbiorników wodnych położonych w pobliżu obiektów Szlaku), jak również wykorzystania siły wody do napędzania kuźni, młynów, foluszy.

4.4.4. Promocja, oferty pakietowe, aktywizacja zwiedzających

Stały system rabatowy – na wzór funkcjonującej już np. „Karty Piasta” na Szlaku Piastowskim w Wielkopolsce – wypracowany z szeroko pojętymi interesariuszami obiektów szlaku, organizatorami turystyki, właścicielami kwater czy lokali gastronomicznych, przy skutecznie atrakcyjnym poziomie rabatu daje mocny impuls do zwiedzania obiektów i korzystania z oferty podmiotów uczestniczących w programie. Jeśli nawet nie wszystkie to znacząca część przedsiębiorców i zarządców może na tym skorzystać.

Duży deficyt obserwujemy na polu pakietów, czyli proponowanych turyście kilku usług, złożonych i wycenionych jako jedna oferta. Opactwo w Wąchocku, wraz z Muzeum w Starachowicach sprzedaje turystom bilet łączony na zwiedzanie obu obiektów, jednak nie zawiera on w sobie ani propozycji noclegu, ani oferty gastronomicznej czy turystyki aktywnej. Skonstruowanie przemyślanej i sprawdzonej oferty pakietowej, w porozumieniu z kwaterodawcami, właścicielami obiektów gastronomicznych, zarządcami obiektów i placówek kultury pozwala niewielkim grupom, np. rodzinnym, zaoszczędzić czas potrzebny na rezerwację poszczególnych usług, przy jednoczesnym pominięciu pośrednictwa touroperatora, które często znacznie podnosi koszt wyprawy. Firmowana przez Szlak i umieszczona w jego kanałach dystrybucji oferta pakietowa daje turyście pewność, że kupuje on produkt godny zaufania i reprezentujący określony poziom.

Podobnym ułatwieniem współpracy i zachętą do zintensyfikowania ruchu turystycznego w obiektach szlaku będą pakiety dla większych grup. W tym przypadku rola organizatora turystyki mogłaby się ograniczyć do zebrania chętnych do odbycia podróży uczestników, zapewnienia im transportu do docelowego miejsca szlaku, a całą resztę programu (najlepiej również z usługą przewodnicką oferowaną przez przeszkolonych do tego przewodników) można wykorzystać w formie przygotowanej przez koordynatora szlaku propozycję.

W celu poprowadzenia turystów, szczególnie podróżujących samodzielnie, do miejsc bardziej oddalonych od głównych obiektów szlaku warto zastosować sprawdzone już sposoby aktywizujące. Korzystając z wrodzonej ludzkiej chęci do rywalizacji, kolekcjonerstwa, oszczędności można zastosować rodzaj papierowego paszportu turystycznego (w którym zbierane będą pieczętki z odwiedzonych miejsc) lub idąc z duchem czasu aplikacji mobilnej (potwierdzenie obecności może być zaliczane za pomocą systemu GPS), które skłaniały by do

przebycia przygotowanej trasy, z napisanym przez znawców tematu komentarzem, byłyby opatrzone fotografiami, materiałami dodatkowymi itp.. Jako rodzaj gratyfikacji dla osób które zbiorą potwierdzenia obecności w wymaganej liczbie obiektów szlaku i/lub wezmą udział w Quizie wiedzy na temat odwiedzonych miejsc koordynator mógłby przewidzieć nagrody w postaci pamiątek związanych ze szlakiem lub bonów rabatowych np. na pobyt i zwiedzanie miejsc w kolejnych pętlach szlaku.

Urozmaiceniem i coraz bardziej pożądaną przez zwiedzających, szczególnie indywidualnych, jest oferta questingu i gier tematycznych. Dają one dodatkową możliwość edukacyjną (wymagają zdolności poszukiwania, zapamiętywania informacji, kojarzenia faktów) również dla grup szkolnych, poza tradycyjnymi, niestety często przebrzmiałymi w formie, wystawami muzealnymi. W celu ożywienia ruchu poza sezonem wycieczkowym grup szkolnych, zaleca się zastosować dwie edycje konkursu (z nagrodami fundowanymi przez podmioty uczestniczące w szlaku lub współpracujące lub inne), jedną dla szkół, mogłaby ona trwać od września do czerwca, tak aby we współpracy ze szkołami poinformować o rozstrzygnięciu przed zakończeniem roku szkolnego. Druga uzupełniałaby sezon turystyczny, angażując turystów w okresie wakacji letnich.

Zakończenie

Przeprowadzona analiza potwierdziła ogromne znaczenie kulturowe badanego Szlaku. Jednakże, mimo trwających od ponad dwóch dekad wysiłków zmierzających do skoordynowanej ochrony i popularyzacji dziedzictwa cysterskiego, system pozostaje ciągle w kategorii nie w pełni rozwiniętego produktu turystycznego.

W trakcie prowadzenia badań terenowych spotkano się z dużą życzliwością gospodarzy obiektów (głównie są to czynne klasztory cysterskie). Nie obyło się jednak bez trudności. Dotarcie do osób kompetentnych do udzielania informacji niezbędnych do badania ankietowego nie zawsze było możliwe (mimo wcześniejszego ustalenia terminów wizyt). Nie we wszystkich obiektach osoby oddelegowane do wypełnienia ankiety posiadały pełną wiedzę do tego potrzebną (choć pytania ankietowe zostały rozesłane z wyprzedzeniem). Fakt ten mógł wynikać w pewnym stopniu z użytych w pytaniach sformułowań, dających możliwie ostre rozgraniczenia dla badającego, ale nie w pełni jasnych dla badanych. Tam, gdzie badający nie był osobiście, poproszono o przesłanie odpowiedzi na zapytania ankietowe drogą elektroniczną (z późniejszym uzupełnieniem telefonicznym), aczkolwiek w jednym przypadku okazało się to problematyczne z przyczyn technicznych, leżących po stronie zarządcy obiektu.

Dla pełnego obrazu atrakcyjności Szlaku Cysterskiego w Polsce wskazane jest uzupełnienie badań o analizę potencjału turystyczno-kulturowego pozostałych jego pętli: śląskiej i zachodniopomorskiej. Ważne dla rozwoju Szlaku będzie precyzyjne zbadanie i wskazanie przyczyn niewydolności przyjętych w zarządzaniu systemem metod.

Z uwagi na ograniczone możliwości czasowe i personalne nie wykonano badania turystów podróżujących Szlakiem Cysterskim. Określenie ich struktury demograficznej, pochodzenia, preferencji dotyczących standardu obsługi, możliwości finansowych, sposobów przemieszczania się, zainteresowań, potrzeb i motywacji pozwoliłoby budować produkt turystyczny wychodzący naprzeciw realnym oczekiwaniom turystów.

Przeprowadzone badanie było dla autora dobrą okazją do pogłębienia wiedzy o materialnym niematerialnym dziedzictwie cysterskim tak w Polsce jak i poza nią. Ponadto doszło do nawiązania licznych, serdecznych kontaktów które, tak jak Szlak Cysterski w Europie, rozszerzają kulturowy horyzont badacza.

Bibliografia

- Augustyniak J., 2005, *Cysterskie opactwo w Sulejowie: rozwój przestrzenny do końca XVI wieku w świetle badań archeologiczno-architektonicznych w latach 1989-2003*, Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne, Łódź;
- Borkowska M., 2008, *Dzieje cystersów sulejowskich*, Wydawnictwo Instytutu Teologicznego Księży Misjonarzy, Kraków;
- Czajkowski Sz., Mikos v. Rohrscheidt A., 2012, *Wyniki analizy potencjału turystyczno-kulturowego Pętli wielkopolsko-lubuskiej Szlaku Cysterskiego*, „Turystyka Kulturowa” Nr 1/2012;
- Jackiewicz K., 2016, *Cysterskie opactwa w Polsce : Jędrzejów, Wąchock, Mogiła, Szczyrzyc*, Wydawnictwo Instytutu Teologicznego Księży Misjonarzy, Kraków;
- Kaczyńska I., Kaczyński T., 2010, *CYSTERSI W POLSCE*, Sport i Turystyka-MUZA SA, Warszawa;
- Łużyńska E., Marszałska J.M., 2005, *Szczyrzyc: dzieje budowy opactwa cysterskiego*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław;
- Łużyńska E., Świechowski Z., Kunkel R., 2008, *Architektura opactw cysterskich: małopolskie filie Morimond*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław;
- Mikos v. Rohrscheidt A., 2012, *Koordinacja turystycznych szlaków tematycznych – analiza wybranych systemów polskich i europejskich*, „Turystyka Kulturowa” Nr 1/2012;
- Mikos v. Rohrscheidt A., 2013, *Szlak Piastowski w przebudowie. Struktura, zarządzanie, oferta kulturowo-turystyczna*, PROKSENIA, Kraków;
- Mikos v. Rohrscheidt A., 2018, *Historia w turystyce kulturowej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa;
- Mikos von Rohrscheidt A., 2010, *Regionalne szlaki tematyczne. Idea, potencjał, organizacja*. Wyd. Proksenia/KulTour.pl, Kraków/Poznań;
- Milecka M., 2009, *Ogrody cystersów w krajobrazie małopolskich opactw filii Morimond*, Wydawnictwo KUL, Lublin;
- Milecka M., 2013, *Ogrody cysterskie – mit a rzeczywistość*. [w:] „Architectus” Nr 3(35);
- Orzechowska-Kowalska K., 2009, *Europejskie Szlaki Kulturowe Rady Europy*, „Turystyka Kulturowa” nr 12, Poznań;
- Szarek J., Adamczyk K., 2005, *Zarys historyczny hodowli bydła polskiego czerwonego* [w:] „Wiadomości Zootechniczne”, R. XLIII (2005) 2: 3-12
- Szlak Cysterski – Przewodnik po Gminach Cysterskich, 2015, ZET;
- Świechowski Z., 1954, *Opactwo sulejowskie: monografia architektoniczna*, PWN, Poznań;
- Wawoczny G. (red.), 2013, *Dziedzictwo Cystersów w Polsce*, Wydawnictwo i Agencja Informacyjna WAW, Racibórz;
- Wyrwa A. M., 2004, *W kuchni i przy stole „szarych mnichów”, czyli o wyżywieniu cystersów w świetle źródeł normatywnych zakonu oraz wybranych źródeł pisanych, archeologicznych i przyrodniczych*. [w:] „Archeologia Historica Polona”, tom 14;
- Wyrwa A. M., 2017, *Powstanie zakonu cystersów i jego rozwój na ziemiach polskich w średniowieczu*, [w:] Wyrwa A. M. (red.) *CISTERCIANA. Studia z dziejów i kultury Zakonu Cysterskiego*, Societas Vistulana, Kraków – Poznań, s. 56-57
- Wyrwa A. M., Strzelczyk J., Kaczmarek K. (red.), 1999, *Monasticon Cisterciense Poloniae*, t. I, Poznań;
- Wyrwa A. M., Strzelczyk J., Kaczmarek K. (red.), 1999, *Monasticon Cisterciense Poloniae*, t. II, Poznań;
- Wyrwa A.M., 2008, *Podróże Cystersów oraz idea, organizacja i promocja Szlaku Cysterskiego w Polsce*, [w:] A. M. Wyrwa (red.), *Podróże, drogi i szlaki kulturowe*, zeszyt 2;

Netografia:

www.gminycysterskie.org (16.09.2018)

<https://www.traseo.pl/trasa/poludniowo-zachodni-szlak-cysterski>(19.08.2018)

www.mogila.cystersi.pl(19.08.2018)

www.sulejow.cystersi.pl(19.08.2018)

www.szklanedomy.cystersi.pl(19.08.2018)

www.wachock.cystersi.pl(19.08.2018)

Komunikat ze spotkania Rady Koordynacyjnej Szlaku Cysterskiego w Polsce:

www.mogila.cystersi.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=1307:komunikat-ze-spotkania-rady-koordynacyjnej-szlaku-cysterskiego-w-polsce&catid=69:kongregacja-cystersow-szlak-cyst&Itemid=141, pkt 3 i 4

Analysis of tourism and cultural potential and the concept of development of the Małopolska Loop of Cistercian Route in Poland

Keywords: touristic cultural route, heritage, tourist product, religious tourism, Cistercian Order

Abstract: The subject of this thesis is the analysis of cultural and tourism potential and the concept of the Małopolska Loop of Cistercian Route development. Among the discussed subjects has been as follows: the short history of the Cistercian Order in Europe and protection of Cistercian legacy, which entails incorporation of the Cistercian Route into the Cultural Routes of the Council of Europe. The potential of the Małopolska Loop of Cistercian Route has been analysed. Moreover, on the basis of the survey results conclusions have been drawn and solutions serving the development of the cultural and tourist Route's attractiveness offered.